

Haapajärven kaupungin ympäristöpalveluiden ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuosille 2025-2028

Sisältö

YLEINEN OSA	4
1 YLEISTÄ YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMASTA OHJELMAKAUDELLE 2025-2028	4
1.1 Ympäristöterveydenhuollon yleiset tavoitteet ja valvontasuunnitelma	4
1.2 Ohjelmakauden teema: Vaikuttava valvonta ja ydintehtävät	4
2 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMAN YLEINEN OSA	5
2.1 Haapajärven kaupungin ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö	5
2.2 Valvonnan voimavarat ja niiden jakautuminen	5
2.2.1 Riskinarviointi ja tehokas kohdentaminen.....	7
2.2.2 Tarkastukset ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika	7
2.2.3 Valvontakohteiden / valvontakohtetyyppien tarkastustiheydet	7
2.3 Valvontahenkilöstön osaamisen varmistaminen ja koulutus.....	7
2.4 Valvontatietojärjestelmä	8
2.5 Laadunhallinta.....	8
2.6 Viestintä	8
2.7 Valvonnan kustannukset ja maksullisuus	9
2.8 Varautuminen	9
2.9 Epidemioiden selvittäminen.....	9
2.10 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	9
2.11 Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	9
HAAPAJÄRVEN KAUPUNGIN YMPÄRISTÖPALVELUIDEN TOIMIALAKOHTAISET VALVONTASUUNNITELMAT	11
3 ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA	11
3.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja sisältö	11
3.1.1 Toimipaikkojen hyväksymis- ja rekisteröimismenettely sekä tiedottaminen	11
3.1.2 Tarkastukset	12
3.1.3 Pakkokeinojen käyttö	13
3.2 Elintarvikevalvonnan valvontakohteet	14
3.3 Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma.....	14
3.4 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma	14
3.5 Elintarvikevalvonnan painopisteet ja valvontaprojektit vuosille 2025-2028	15
4 TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA	16
4.1 Johdanto	16
4.2 Valvontakohteiden ilmoitus- ja hyväksymismenettely	16
4.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet	17
4.4 Tarkastuksen sisältö	18
4.5 Tarkastustiheydet ja tarkastusaika.....	18
4.6 Muut tarkastukset ja tehtävät	19
4.7 Pakkokeinojen käyttö	19
4.8 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen	20
4.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto.....	20
4.8.2 Muu näytteenotto.....	21
4.9 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet	21
4.10 Projektit	23
5 TUPAKKALAIN VALVONTASUUNNITELMA	23
5.1 Tupakkalain valvonnan tavoitteet ja kunnan valvontasuunnitelma	23
5.2 Tupakkalain valvonnan sisältö	24
5.2.1 Lupamenettely.....	24
5.2.2 Tupakkalain mukaiset tarkastukset.....	24
5.3 Tupakkalain mukaiset pakkokeinot.....	25
5.4 Valvontakohteet	25
5.5 Valvonnan painopisteet ja projektit	25
5.5.1 Ehkäisevä päihdetyö.....	26
5.5.2 Savuttomat nikotiiniuotteet tuotevalvonnan näkökulmasta	26
5.5.3 Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa ..	26
5.5.4 Etämyynnin valvonta	27
5.5.5 Markkinoinnin valvonta	27
6 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA.....	28
6.1 Johdanto	28
6.2 Voimavarat	29

6.2.1	Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako	29
6.2.2	Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen ja työssä jaksamisen varmistaminen	29
6.3	Tietojärjestelmät	30
6.4	Yhteistyö ja viestintä.....	31
6.4.1	Viranomaisten välinen yhteistyö ja viestintä	31
6.4.2	Häiriötilanneviestintä ja varautuminen häiriötilanteisiin	32
6.5	Maksut	32
6.6	Valvonnan toimeenpano	32
6.7	Eläinten terveyden valvonta.....	33
6.7.1	Eläintautivalmius.....	33
6.7.2	Eläntautien luokittelu	33
6.7.3	Eläntautiepäilyt ja -tapaukset	33
6.7.4	Eläntautien ilmoittaminen.....	34
6.7.5	Pakollinen ja vapaaehtoinen terveysvalvonta	34
6.7.6	Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta	35
6.7.7	Muu eläintautivalvonta.....	35
6.8	Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonta.....	35
6.9	Eläinten lääkitsemisen valvonta	35
6.10	Sisämarkkinakauppa, tuonti ja vienti.....	36
6.10.1	Sisämarkkinakauppa.....	36
6.10.2	Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin	36
6.10.3	Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus	36
6.11	Eläinten hyvinvoinnin valvonta	36
6.11.1	Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus	37
6.11.2	Luvan- tai ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus	38
6.11.3	Eläinsuojeluvalvojat.....	38
6.11.4	Eläinkuljetukset	38
6.11.5	Teurastamot ja pienteurastamot	38
6.12	Eläimistä saatavat sivutuotteet.....	38
6.12.1	Käsittlemättömiä sivutuotteita käyttävät toimijat.....	39
6.12.2	Sivutuotteiden hautaaminen	39
6.13	Ehdollisuuden valvonta	39
6.14	Eläinlääkäripalveluiden järjestäminen	40
6.14.1	Peruseläinlääkäripalvelu	40
6.14.2	Puhelinneuvonta	40
6.14.3	Sairaanhoito	40
6.14.4	Terveydenhoito	40
6.14.5	Eläinten lopetus	41
6.14.6	Todistukset.....	41
6.14.7	Tuotantoeläinten terveydenhuolto	41
6.14.8	Yksityinen palvelutarjonta	41
6.14.9	Kiireellinen eläinlääkäriapu	41
6.14.10	Saatavuus	42
6.14.11	Toimitilat ja varustetaso	42
6.14.12	Ostopalvelut	42
6.14.13	Erikoiseläinlääkäri- ja laboratoriopalvelut.....	42
6.14.14	Eläinlääkäripalveluiden laatu	43
6.15	Seuranta, arviointi ja raportointi	43
6.15.1	Suunnitelman ja toteutuman arviointi	43
6.15.2	Viranomaisten pyytämät raportit ja tilastot.....	43
6.15.3	Eläinlääkäripalveluiden käytön tilastointi ja raportointi	43
Liite 1:	Elintarvikevalvonnan valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2025	44
Liite 2:	Terveydensuojelulain valvontakohteiden lkm ja tarkastustiheys 2025	45
Liite 3:	Tupakka- ja lääkelain mukaisten valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2025.....	46
Liite 4:	Eläinlääkintähuollon resurssitarpeen kartoitus.....	47

YLEINEN OSA

1 YLEISTÄ YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMASTA OHJELMAKAUDELLA 2025-2028

1.1 Ympäristöterveydenhuollon yleiset tavoitteet ja valvontasuunnitelma

Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuva terveyden edistäminen sekä sairauksien ja tapaturmien ehkäisy. Hyvin toimivalla ympäristöterveydenhuollolla voidaan välttää ja minimoida epidemioita sekä vähentää terveydenhuollon kuormitusta ja sairauksien aiheuttamia poissaoloja työstä. Ympäristöterveydenhuollon keinoin voidaan ehkäistä myös monia kroonisia sairauksia, jos ongelmiin puututaan ajoissa (esim. sisäilmaongelmat).

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädännöt edellyttävät kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Velvollisuus valvontaohjelmien laatimiseen sisältyy seuraaviin lakeihin: Elintarvikelaki (297/2021), Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009), Terveydensuojelulaki (763/1994) ja Tupakkalaki (549/2016). Lisäksi nikotiinikorvaushoitotuotteiden vähittäismyyntiä koskeva valvontasuunnitelma laaditaan lääkelain mukaisesti. Kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva suunnitelma siten, että valvonta on laadukasta ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan suunnitelmassa otetaan huomioon yhteinen ympäristöterveydenhuollon valtakunnallinen valvontaohjelma, jonka ovat laatineet yhteistyössä ministeriöiden (MMM ja STM) alaiset keskusviranomaiset Ruokavirasto ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. Lisäksi otetaan huomioon keskusviranomaisten laatimat toimialakohtaiset valvontaohjelmat, paikalliset tarpeet ja riskiperusteisuus.

1.2 Ohjelmakauden teema: Vaikuttava valvonta ja ydintehtävät

Edellisen valvontakauden teeman mukaista valvonnan vaikuttavuutta on tarkoitus edistää edelleen jatkuvasti mm. valvonnan riskiperusteisuudella ja valvonnan tehokkaalla kohdentamisella. Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ohjelmakauden 2025-2028 teemaksi on valittu **vaikuttava valvonta ja ydintehtävät**, jota voidaan edistää seuraavia tavoitteita toteuttamalla:

- tietoperusteinen valvonta
- osaaminen
- varautuminen

Toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi on kirjattu toimialakohtaisiin valvontasuunnitelmiin. Kunnan suunnitelmaan on koottu valvontayksikön alueella suunnitelmakaudella painottuva valvonta, painopisteet ja projektit.

2 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMAN YLEINEN OSA

2.1 Haapajärven kaupungin ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö

Haapajärven kaupungin organisaatioon sijoittuvan ympäristöpalvelut -päävastuualueen tehtävänä ja vastuulla on järjestää ympäristöterveydenhuollon palvelut Haapajärven, Pyhäjärven, Reisjärven ja Kärsämäen alueella. Lisäksi järjestetään ympäristönsuojelun, maa-aineslain ja rakennusvalvonnan palvelut Haapajärvelle, Kärsämäelle ja Reisjärvelle. Yhteistoimintasopimuksella on sovittu rakennustarkastajan ja ympäristötarkastajan työpanoksen ostamisesta Pyhäjärven kaupungilta sekä viranomaisyhteistyöstä Haapajärven ja Pyhäjärven välillä. Monijäsenisenä toimielimenä toimii Haapajärven ympäristölautakunta. Ympäristöpalveluiden päävastuualueen johtajana ja esittelijänä ympäristölautakunnassa toimii ympäristöjohtaja. Ympäristölautakunnan alainen valvontayksikkö vastaa kaikista ympäristöterveydenhuollon tehtävistä alueella. Toimivalta on delegoitu mahdollisimman laajasti viranhaltijoille ympäristölautakunnan toimintasäännöllä. Valvonta-alueella asuu 16 352 asukasta (31.12.2023). Ympäristöterveydenhuollon valvontaa hoidetaan em. kuntien toimipisteistä.

2.2 Valvonnan voimavarat ja niiden jakautuminen

Vaikka valvontasuunnitelma ohjaa pitkälti ympäristöterveydenhuollon toimintaa, ympäristöterveysvalvonnan on tehtäviä, joita ei voida ennakoita, mutta niiden tekemiseen on silti varattava aikaa. Tällaisia ovat esimerkiksi asiakasvalitusten, terveyshaittaepäilyjen, epidemioiden ja häiriötilanteiden selvittämiset sekä hakemusten ja ilmoitusten käsittely. Viranomaistyöhön kuuluu myös neuvonta ja ohjaus, jota on annettava tarpeen vaatiessa. Seuraavassa on kerrottu ympäristöterveydenhuollon kokonaisresurssin (suunnitelmallinen ja ennalta suunnittelematon työ) jakaantumisesta eri osa-alueille (taulukot 1 ja 2).

Haapajärven ympäristöterveydenhuollossa on yksi ympäristöjohtajan virka, kaksi osittaista valvontaeläinlääkärin virkaa, neljä täyttä ja kaksi 50 %:n kunnaneläinlääkärin virkaa sekä neljä ympäristötarkastajan virkaa. Neljännelle ympäristötarkastajan viralle ei ole saatu täyttölupaa kaupunginhallitukselta. Ympäristötarkastajat hoitavat kaikkia ympäristöterveysvalvonnan osa-alueita. Samalla ympäristöpalveluiden päävastuualueella toimiva rakennustarkastaja toimii ympäristöjohtajan sijaisena tämän poissaolojen aikana. Eläinlääkärien yhteisvastaanotolla työskentelee yksi klinikkaeläinhoitaja. Kaksi lupasihteeriä osallistuu ympäristöterveydenhuollon laskutukseen ja asiakaspalvelu- ja toimistotehtäviin. Valvontaeläinlääkärit tekevät osittaista (n. 80 %) työaikaa ja heidän työajastaan menee arviolta 80-90 % valtion toimeksiantotehtävänä hoidettaviin valvontatehtäviin (mm. eläinten hyvinvointi-, eläintauti-, tunnistamisen ja rekisteröinnin- ja sivutuotevalvonta) ja 20 % elintarvikevalvontaan (tuotantotilojen, laitosten hygieniatarkastukset, lihan käsittely/myynti). Ympäristöjohtajan työajasta vähintään 70 % käytetään ympäristöterveydenhuoltoon.

Suunnitelman mukaisten tarkastusten toteutuminen 100%:sti ei aikaisempien vuosien perusteella ole todennäköistä muun viranomaistoiminnan vaatiman henkilöresurssin vuoksi ja mikäli neljättä ympäristötarkastajan virkaa ei saada täytettyä. Realistisena tavoitteena voidaan pitää tarkastusten toteutumista 70%:sti.

Taulukko 1. Ympäristöterveydenhuoltoon osallistuvan henkilöstön resurssijakauma osa-alueittain henkilötyövuosina.

Nimike	Terveydensuojelu	Tupakkavalvonta	Elintarvikevalvonta	Eläinlääkäripalvelut	Eläinten hyvinvoinnin valvonta	Eläintauti-, sivutuote ym. valvonta	Avustava hiökunta	Johtaminen	Yhteensä
Ympäristötarkastaja		0,1	0,9						1
Ympäristötarkastaja	0,8								0,8
Ympäristötarkastaja	0,8		0,2						1
Valvontaeläinlääkäri			0,1		0,5	0,2			0,8
Valvontaeläinlääkäri			0,2		0,4	0,2			0,8
Eläinlääkäri				1					1
Eläinlääkäri				0,5					0,5
Eläinlääkäri				0,5					0,5
Eläinlääkäri				1					1
Eläinlääkäri				1					1
Eläinlääkäri				1					1
Klinikkaeläinhoitaja							1		1
Ympäristöjohtaja								0,7	0,7
Lupasihteeri							0,2		0,2
Lupasihteeri							0,2		0,2
Yhteensä	1,6	0,1	1,4	5	0,9	0,4	1,4	0,7	11,5

Taulukko 2. Suunnitelman ulkopuolisen työn osuus kokonaisresursseista osa-alueittain

Osa-alue	%	Suunnitelman ulkopuoliset tehtävät
Terveydensuojelu	60	Ilmoitukset, hakemukset, lausunnot (ympäristöluvut, viemäriverapautukset ym), pohjavesialueiden suojelusuunnitelmatyö, vesilaitosten riskinarviointit, yhteiset projektit esim. ELY:n kanssa, yhteistyöpalaverit, asunnontarkastukset, tiedottaminen, ohjaus ja neuvonta, koulutukset, pakkokeinot
Tupakkalaki	20	Tupakan vähittäismyyntiluvut, tupakointikieltojen ja rajoitusten valvonta, tiedottaminen, pakkokeinot
Elintarvikevalvonta	50	Ilmoitukset ja hakemukset, lausunnot, valvontaverkostot, koulutukset, yhteistyöpalaverit, sidosryhmäyhteistyö, neuvonta ja ohjaus, tiedottaminen, pakkokeinot
Eläinten hyvinvoinnin valvonta	90	Epäilyjen perusteella tehtävät eläinten hyvinvointi-ilmoitukset ja -tarkastukset, koulutukset, yhteistyöpalaverit, sidosryhmäyhteistyö, neuvonta ja ohjaus, tiedottaminen, pakkokeinot
Eläintauti-, sivutuote-, merkinnän ja rekisteröinnin valvonta	50	Eläintautiepäilyt ja -tapaukset ja siihen liittyvä näytteenotto, selvitys, ohjeistus ja neuvonta, muun tarkastuksen yhteydessä tai erillisinä tehtävä valvonta ja ohjeistus

2.2.1 Riskinarviointi ja tehokas kohdentaminen

Toimialakohtaisissa ohjelmissa on annettu ohjeet valvontakohteiden riskinarviointiin. Riskinarviointi ja -luokitus ovat jokaisella toimialalla erilaisia. Eri toimialojen välisen riskinarvioinnin vertailu on vaikeaa eikä siihen ole yhteistä ohjetta. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden tulee valvoa kaikkia osa-alueita ja tehdä päätös siitä, miten valvonnan resurssit ovat tarkoituksenmukaisinta kohdistaa eri sektoreille. Valvonta pyritään suuntaamaan sinne, missä sitä eniten tarvitaan ja tämä arviointi on tehty paikallista tunte-musta hyödyntäen. Eri vuosina voidaan painottaa eri alueita. Riskinarviointia käsitellään tarkemmin toimi-alakohtaisissa osioissa.

2.2.2 Tarkastukset ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika

Ympäristöterveydenhuoltoon liittyvän valvonnan toimeenpanossa tarkastustoiminta on oleellinen osa selvitettäessä valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimustenmukaisuutta. Tarkastusten yhteydessä annetaan toiminnanharjoittajille myös ohjausta ja neuvontaa. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, olosuhteisiin, omavalvontaan, asiakirjoihin, tuotteisiin tai toimintatapoihin. Yksittäinen tarkastus voi sisältää koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. Tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuol-lon lakien mukaisia toimenpiteitä ja tarkastuskertomuksessa tulee esittää, minkä säännösten mukaan tar-kastus on tehty. Tarkastusaikaan vaikuttaa tarkastuksen sisällön laajuus ja tarkastusaikaan katsotaan kuu-luvaksi varsinaisen kohteessa tehdyn tarkastuksen lisäksi tarkastukseen valmistautuminen sekä tarkastus-kertomuksen laatiminen. Ympäristöterveydenhuollon toimialakohtaisissa suunnitelmissa tuodaan esille eri lakien mukaisten tarkastusten yleiset sisällöt. Tarkastusten yksityiskohtaisissa sisällöissä sovelletaan kes-kusvirastojen antamia ohjeita.

Matkoihin käytetty aika ei kuulu tarkastukseen kuluvaan aikaan. Näin valvontakustannukset ovat kohteen sijainnista riippumatta yhtäläiset kaikille toimijoille koko yhteistoiminta-alueella. Matkoihin kuluva aika on kuitenkin otettava huomioon kunnan realistisessa valvontasuunnitelmassa. Kuntaliitto on ohjeistanut sisäl-lyttämään matkoista aiheutuneet kustannukset tuntihiintaan. Valvonta-asetuksen 882/2004 liitteessä VI todetaan, että valvonnan maksujen perusteissa otetaan huomioon myös matkakulut niihin liittyvine kului-neen.

2.2.3 Valvontakohteiden / valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet

Tarkastustiheydet määräytyvät riskinarvioinnin perusteella. Valvontasuunnitelmat ovat julkisia asiakirjoja. Toimialakohtaisien suunnitelmien liitteinä ovat kohderyhmittäiset kohteiden lukumäärät ja tarkastustihey-det. Toiminnanharjoittaja voi halutessaan ottaa yhteyttä ja pyytää lisätietoja omaa kohdettaan koskevasta valvonnasta.

Valvontakohteiden kannalta tarkastustiheydellä on taloudellista merkitystä, sillä valvontamaksut määräy-tyvät tarkastusmäärien perusteella. Suunnitelma antaa kuvan siitä, mitä suuruusluokkaa valvontamaksu tulee olemaan. Lopullinen maksu määräytyy voimassa olevan lainsäädännön mukaan sen perusteella, mi-ten paljon valvontaa tehdään.

Toimialakohtaisissa valtakunnallisissa valvontaohjelmissa on annettu ohjeelliset tarkastustiheydet ja tar-kastuksiin käytettävät ajat. Tavoitteelliset tarkastustiheydet on määritelty kohdetyyppikohtaisen riski- ja kokoluokituksen perusteella.

2.3 Valvontahenkilöstön osaamisen varmistaminen ja koulutus

Rekrytointien yhteydessä varmistetaan, että työntekijöillä on riittävä pätevyys ja asiantuntemus ympäris-töterveydenhuollon tehtävien hoitamiseen. Osaaminen perustuu lainsäädännön edellyttämään tutkintoon, perehdytykseen, täydennyskoulutus- ja työnohjauspäiviin ja ajantasaisen tiedon ylläpitämiseen. Perehdy-tyksestä vastaa ympäristöjohtaja yhdessä valvontahenkilöstön kanssa. Perehdytyksessä kerrataan valvon-tayksikön toimintatavat, sovellettavat säädökset ja ohjeet, tietojärjestelmät sekä käydään läpi valvonnan linjauksia mm. yhteisesti tehtävillä tarkastuskäynneillä.

Ympäristöterveydenhuollon koulutukseen on pyritty Haapajärven kaupungin valvontayksikössä varaamaan riittävästi määrärahoja. Vuosittain osallistutaan mm. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston (PSAVI) järjes-tämiin työkokouksiin, Ruokaviraston valvontaverkoston koulutuksiin, ympäristöterveydenhuollon valta-kunnallisille ja alueellisille koulutuspäiville, ympäristöterveydenhuollon johtajien päiville,

asumisterveysaiheisiin koulutuksiin ja eläinlääkäripäiville. Koulutuksiin on usein mahdollista osallistua etäyhteydellä joko omalta koneelta tai kuntien videoneuvottelutiloista, mikä alentaa kynnystä osallistua koulutukseen ja koulutuskustannuksia. Koulutusten toteutumista seurataan vuosittain.

2.4 Valvontatietojärjestelmä

Haapajärven kaupungin ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköllä on käytössään valtakunnallinen keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä (VATI), johon kirjataan kaikki valvontakohteiden tiedot ja niihin kohdistuneet suoritteet sekä yhteydenotot. VATI:sta lähetetään asiakirjat asiakkaille sähköisesti, mutta tarvittaessa pöytäkirja voidaan lähettää myös kirjeitse.

2.5 Laadunhallinta

Ympäristöterveydenhuollon valvontatehtävissä käytetään hyväksi keskusvirastojen (Ruokavirasto, Valvira) laatimia tarkastusohjeita ja -listoja. Saatavilla on myös laadukkaita eri järjestöjen laatimia ohjeita. Ruokaviraston päivitetty ohjeet löytyvät Ruokaviraston julkisilta internet-sivuilta tai Pikantti-sivustolta, johon kirjaututaan tarkastajakohtaisilla tunnuksilla. Valviran ympäristöterveydenhuollon toimintaohjeet ja malliasiakirjat löytyvät Valviran internet-sivuilta ja ympäristöterveydenhuollon ekstranetistä. Toimintaohjeet häiriötilanteissa on kirjattu Haapajärven kaupungin ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmaan (kts. kohta 2.8). Tietojärjestelmien käyttöohjeet on tallennettu verkkoasemalle. Haapajärven kaupungin ympäristöpalvelut on laatinut myös yksikön sisäisiä ohjeita esim. viranhaltijoiden välisien lausuntojen antamiseen, uusien työntekijöiden perehdytykseen ja arkiston muodostukseen.

Asiakkaat pystyvät jättämään useimmat ilmoitukset käyttäen sähköistä ilmoituspalvelua Ippaa. Lisäksi toiminnanharjoittajien ilmoitus- ja hakemuslomakkeet löytyvät Haapajärven kaupungin internet-sivuilta, www.haapajarvi.fi. Asiakkaita varten on laadittu ohjeita ja ohjeistusta on sisällytetty myös internet-sivuille.

Ympäristöterveydenhuollolle on laadittu laatukäsikirja, johon on koottu käytettävät tarkastus- ja näytteenotto-ohjeet, yksikön sisäiset ohjeet, asiakasohjeet ja lomakkeet. Laatukäsikirjaa on tehty seudullisena yhteistyönä Ylivieskan kaupungin, Ympäristöpalvelut Helmen ja Kalajoen kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa.

2.6 Viestintä

Ympäristöterveydenhuollon viestinnän tarkoituksena on auttaa kansalaisia löytämään ne palvelut, joita ympäristöterveydenhuolto tarjoaa. Tehokkaalla viestinnällä lisätään toiminnan läpinäkyvyyttä ja tunnettuutta.

Haapajärven kaupungin valvontayksikössä pyritään tiedottamaan alueellamme toteutettavista projekteista ja niiden tuloksista, esimerkiksi www-sivuilla tai paikallislehdissä. Kaupungin [www-sivuilta](http://www-sivuilla) löytyvät mm. ajantasainen taksa, lomakkeet ja asiakasohjeita. Käytössä on myös kaupungin some-kanavat.

Viestintään kuuluu asiakkaiden neuvonta, opastus ja tiedottaminen, jotka kuuluvat jokaisen viranhaltijan työhön. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat ovat tavoitettavissa virka-aikana puhelimitse. Ympäristöjohtaja on tavoitettavissa myös virka-ajan ulkopuolella. Ympäristöjohtaja vastaa viestinnästä valvontayksikön sisällä sekä tiedottamisesta valvontayksikön ulkopuolelle. Sähköpostiviestinnässä huomioidaan tietoturva- ja salassapitosäädökset. Salassa pidettävät ja esimerkiksi henkilötunnuksia sisältävät asiakirjat lähetetään salattuna sähköpostina.

Sisäisessä viestinnässä suositaan puheluita, Teams-ohjelman kanava- ja keskustelutoimintoja sekä epävirallisia Whatsapp-ryhmiä. Whattiin ei laiteta salassa pidettäviä tietoja eikä sitä suositeta asiakaskontakteissa. Kiireellisissä asioissa otetaan yhteyttä puhelimitse ja mikäli ei tavoiteta, kirjoitetaan lisäksi tekstiviesti.

Oulun eteläisen alueen ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt tekevät yhteistyötä yhteisten asiakastiedotteiden laadinnassa. Yhteistyössä hyödynnetään Kalajoen kaupungin toiminta-alueelle perustettua Teams-alustaa.

Häiriötilanteiden viestintä on kuvattu erillisessä ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmassa.

2.7 Valvonnan kustannukset ja maksullisuus

Elintarvike- ja terveydensuojelun valvontakohteilta on alettu periä lakisääteisiä valvonnan perusmaksuja vuodesta 2022 lähtien. Lisäksi kunnan on perittävä toimijalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimuksesta. Eläinten hyvinvointilain mukaiset uusintatarkastukset muuttuvat valvontakohteille maksullisiksi vuoden 2025 alusta alkaen.

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen valvonta on toiminnanharjoittajalle maksullista. Maksuja peritään Haapajärven kaupunginhallituksen hyväksymän taksan mukaisesti. Valvonnasta saadun maksutulot kohdentuvat valvontayksikölle. Voimassa oleva taksa pidetään näkyvillä Haapajärven kaupungin nettisivuilla, www.haapajarvi.fi.

Maksuilla ei voida kattaa koko ympäristöterveydenhuoltoa, mutta valvonnan perusmaksun myötä saadaan katettua yhä suurempi osa valvonnasta aiheutuvista kustannuksista.

2.8 Varautuminen

Ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma, joka sisältää kaikki ympäristöterveydenhuollon osa-alueet, on laadittu yhteistyössä Ylivieskan kaupungin, Ympäristöpalvelut Helmen ja Kalajoen kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden kanssa. Häiriötilannesuunnitelma sisältää toimintaohjeet viestinnän ja tiedottamisen osalta. Häiriötilannesuunnitelman pitäminen ajan tasalla vaatii sen jatkuvaa päivittämistä erityisesti yhteystietojen osalta. Ajantasainen häiriötilannesuunnitelma on valvontahenkilöstön käytettävissä Teams-alustalla, johon kirjaudutaan henkilökohtaisilla tunnuksilla. Poikkeusoloja varten on laadittu ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelma, joka on tallennettuna verkkoasemalle ja jonka yleinen osa liitetään Haapajärven kaupungin yhteistoimintaan kuuluvien jäsenkuntien valmiussuunnitelmiin. Haapajärven ympäristöterveydenhuollon yksikön tavoitteena on kehittää valtakunnallisen valvontaohjelman teeman mukaisesti varautumisyhteistyötä alueen kuntien ja sidosryhmien kanssa. Tavoitteena on yhteensovittaa ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma jäsenkuntien varautumissuunnitelmien kanssa. Ympäristöterveydenhuollon johtaja on jäsenenä Haapajärven kaupungin laajennetussa johtoryhmässä, jonka työskentelyä ollaan kehittämässä.

2.9 Epidemioiden selvittäminen

Valtioneuvoston asetus 1365/2011 3 § edellyttää kuntien elintarvike- ja terveydensuojeluviranomaiset yhdessä tartuntatautiviranomaisen kanssa varautumaan elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämiseen. Selvittämistä varten tulee nimetä asetuksen mukainen selvitystyöryhmä. Haapajärven kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen työryhmän kokoonpano on määritelty ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmassa. Työryhmä kokoontuu säännöllisesti vähintään kerran vuodessa. Työryhmään kuuluu myös alueen isoimpien vesilaitosten edustajat ja työryhmään voidaan kutsua tilanteen mukaan paikalle myös kuntien edustajia tai muita asiantuntijoita. Työryhmälle on perustettu tiimi Haapajärven kaupungin toimialueen Teamsiin. Työryhmän ajantasaisen yhteystiedot ovat tallennettuna Teamsissa sekä ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmassa.

2.10 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Ympäristöterveydenhuollon viranomaisnäytteet talous- ja uimavesien osalta, sekä eläintautinäytteet toimitetaan tutkittavaksi pääsääntöisesti SeiLab Oy:n laboratorioon Haapavedelle tai Ruokaviraston laboratorioihin. Listeria-pintapuhtausnäytteitä ja elintarvikenäytteitä lähetetään tutkittavaksi ScanLab Oy:n laboratorioon Ouluun. Laboratorioiden kanssa solmittavat häiriötilannesopimukset ovat päivitettävänä. Näytteiden tutkimustulokset ilmoitetaan sähköpostitse ympäristötarkastajalle. Virka-ajan ulkopuolella häiriötilanteisiin liittyvistä näytetuloksista ilmoitetaan ympäristöjohtajalle puhelimitse. Asumisterveyteen liittyvät näytteet toimitetaan tutkittavaksi pääsääntöisesti Työterveyslaitoksen tai Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen laboratorioon. Asumisterveyden valvonnessa ulkopuoliset asiantuntijat käyttävät Ruokaviraston hyväkymä laboratorioita sekä Ruokaviraston hyväksymiä tutkimusmenetelmiä.

2.11 Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Kunnan tulee arvioida hyväksymänsä valvontasuunnitelman toteutuminen. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan

toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa. Suunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä tarkastellaan myös ympäristöterveydenhuollon kustannusten kehittymistä, kustannusten jakautumista valvonnan eri sektoreille sekä valvonnasta saatujen tulojen osuutta ja kohdentumista. Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa on annettu arvioinnin tueksi taulukko (Taulukko 3).

Taulukko 3. Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

Arviointikohde	Tarkastelu ja selvitys
<i>Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus - valtakunnallisten ja omien painopisteiden valvonnan toteutuminen - valvonnan tulokset ja seurattavien mittareiden tulokset
<i>Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - toteutuneiden tarkastusten lukumäärä - näytteet ja analyysit - valvontaprojekteihin osallistuminen - trendiseuranta esim. 5 vuoden aikajänteellä
<i>Toiminnan laadullinen arviointi ja valvonnan vaikuttavuus</i>	<ul style="list-style-type: none"> - ympäristöterveydenhuollon valvonnan tavoitteiden saavuttaminen (yh-teiset, toimialakohtaiset, valvontayksikön omat) - valvonnan vaikuttavuuden arviointi
<i>Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen</i>	<ul style="list-style-type: none"> - valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain - valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko kohden-nettu ympäristöterveydenhuollon toiminnan kehittämiseen
<i>Voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus</i>	<ul style="list-style-type: none"> - voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimukseen ja valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan - selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty ennalta suunniteltuihin valvontatehtäviin ja kuinka paljon muihin tehtäviin - erittely henkilöstövoimavarojen kohdentumisesta eri lakien mukaiseen valvontaan (VYHA) - valvonnan tehokkuuden toteutuminen (verrataan keskusvirastojen ohjeisiin)
<i>Toiminnan kehittämistarpeet</i>	<ul style="list-style-type: none"> - toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella
<i>Arviointi- ja ohjauskäynnit</i>	<ul style="list-style-type: none"> - havaitut hyvät toimintatavat, kehitettävää, korjattavaa

Valvontasuunnitelman toteutumisen raportointi tehdään keskusvirastojen antamien ohjeiden mukaisesti. Ympäristöterveydenhuollosta vastaavaa toimielintä, Haapajärven ympäristölautakuntaa varten tehdään sanallinen yhteenvedo valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnista, jonka lautakunta hyväksyy. Valvontasuunnitelman toteutumisesta raportoidaan ympäristölautakunnalle lisäksi neljännesvuosittain. Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan ja käydään läpi tiimipalaverissa.

Valvontasuunnitelman arvioinnissa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan tiedonkeruujärjestelmästä saatavaa raporttia siitä, millaista oman yhteistoiminta-alueen valvonta on verrattuna muihin valvontayksiköihin ja valtakunnallisessa ohjelmassa asetettuihin tavoitteisiin.

Valvontasuunnitelmaa hyväksyessä ja sen toteutumista arvioitaessa valvonnasta vastaavassa toimielimessä on syytä käydä keskustelua resursseista ja teoreettisesta valvontatarpeesta sekä valvonnan kohdistamisesta.

HAAPAJÄRVEN KAUPUNGIN YMPÄRISTÖPALVELUIDEN TOIMIALAKOHTAISET VALVONTASUUNNITELMAT

3 ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

3.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja sisältö

Elintarvikelain (297/2021) §:n 39 mukaan kunnan on laadittava elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonnassa otetaan huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan riskit ja että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee vaaroja ihmisen terveydelle ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 artiklan 9 mukaisesti elintarvikevalvontaviranomaisten on suoritettava virallista valvontaa kaikkien toimijoiden osalta säännöllisesti, riskiperusteisesti, sopivalla tiheydellä ja yhtenäisellä tavalla. Valvonnan suunnittelussa huomioidaan myös viranomaistoimintaa koskevat hyvän hallinnon perusteet (hallintolaki 434/2003), jotka takaavat asiakkaiden oikeusturvan toteutumisen.

Elintarvikevalvonnan tavoitteena on varmistaa elintarvikkeiden ja kontaktimateriaalien kemiallisten ja mikrobiologisten vaarojen hallinta kaikissa niiden tuotannon, jalostuksen, valmistuksen ja muun käsittelyn vaiheissa sekä oikeat ja luotettavat elintarvikkeista annettavat tiedot ja pakkausmerkinnät. Vastuu elintarvikkeiden ja kontaktimateriaalien turvallisuudesta on toimijoilla, joilla on velvoite seurata omaa toimintaansa ja tuotteitaan omavalvonnassaan.

Kunnan elintarvikevalvontasuunnitelman laadinnassa käytetään apuna Ruokaviraston laatimaa elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa vuosille 2025-2028, valvonnalle valtakunnallisesti asetettuja painopisteitä sekä Ruokaviraston ohjetta Ohje valvontayksikön elintarvikevalvontasuunnitelmasta. Valvontasuunnitelman laadinnan pohjana on myös edellisen vuoden valvonnan toteuma, valvontayksikön omat suunnitellut valvonnan painopisteet ja projektit sekä mahdolliset alue- tai keskusviranomaisen tekemät AJO-käyntien tulokset.

Elintarvikevalvontasuunnitelmaan kirjataan kaikki seuraavalle vuodelle suunnitellut tarkastukset ja tarvittaessa suunnitelmassa tuodaan esille, kuinka paljon valvontaa on realistista toteuttaa käytettävissä oleviin resursseihin nähden. Valvontatoimien loppuunsaattamiselle esim. uusintatarkastuksille tai hallinnollisten pakkokeinojen käytölle varataan myös aikaa. Suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon myös elintarvikevalvonnan suunnitelmallisen valvonnan lisäksi tehtävät muut työt. Resursseista ja niiden kohdentumisesta on kerrottu enemmän kohdassa 2.2.

Elintarvikevalvonnan suunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain Haapajärven kaupungin ympäristölautakunnassa. Toteumaan kirjataan mm., kuinka hyvin suunnitellut valvontakäynnit on saatu tehtyä, ja jos tarkastuksia on jäänyt paljon tekemättä, syyt miksi näin on ollut. Lisäksi tarkastellaan painopisteiden toteutumista ja niiden toteuttamiseen mahdollisesti liittyneitä haasteita sekä mahdollisten valvontayksikköön tehtyjen AJO-käyntien palautteita. Toteumassa käsitellään myös valvontayksikössä käytettävissä olevia resursseja ja niiden riittävyyttä elintarvikevalvonnan tehtäviin nähden sekä valvontatulojen kehitystä.

3.1.1 Toimipaikkojen hyväksymis- ja rekisteröimismenettely sekä tiedottaminen

Hyväksyminen (elintarvikelaki § 9 ja 11)

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä tai alkutuotannon toimijan, joka harjoittaa tavanomaista itujen alkutuotantoa on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Hakemus käsitellään 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Elintarvikehuoneiston vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Elintarvikehuoneiston hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös. Toiminnan elintarvikehuoneistossa saa aloittaa, jos se täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset ja se on hyväksytty.

Rekisteröiminen (elintarvikelaki § 8, 10 ja 13)

Elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen elintarviketoiminnan rekisteröinti-ilmoitus valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Elintarvikevalvontaviranomainen käsittelee rekisteröinti-ilmoituksen ja tallentaa tiedot elintarviketoiminnan rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään Vatiin ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti. Toiminnan keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta tai toimijan vaihtumisesta tulee ilmoittaa viivytyksettä valvontaviranomaiselle. Jos toiminta ja siihen liittyvät riskit ovat vähäisiä ja elintarviketoiminta tapahtuu samassa huoneistossa kuin toimijan harjoittama muu elinkeinotoiminta tai kyseessä on yksityinen henkilö tai toimintaa ei voi pitää elinkeinon harjoittamisena, toiminnasta ei tarvitse ilmoittaa.

Alkutuotannon toimijan on tehtävä ilmoitus elintarvikkeiden alkutuotannosta toiminnan rekisteröintiä varten viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Toimijan on ilmoitettava myös annettujen tietojen oleellisista muutoksista, toiminnan keskeyttämisestä sekä toiminnan lopettamisesta viivytyksettä elintarvikevalvontaviranomaiselle.

Kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä ilmoitus toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta kontaktimateriaalitoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten elintarvikevalvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on tehtävä ilmoitus viivytyksettä. Elintarvikevalvontaviranomainen käsittelee ilmoituksen ja tallentaa tiedot kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti.

Tiedottaminen (elintarvikelaki § 12)

Elintarvikealan toimijan on tiedotettava elintarvikkeen myynnistä ja muusta käsittelystä rekisteröidyssä tai hyväksytyssä liikkuvassa elintarvikehuoneistossa niiden kuntien valvontaviranomaisille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan. Tiedottaminen on tehtävä viimeistään neljä arkipäivää ennen ilmoitetun toiminnan aloittamista.

3.1.2 Tarkastukset

Suunnitelmanmukainen viranomaisvalvonta kohdistuu pääsääntöisesti toimijoiden toiminnan ja omavalvonnan valvontaan kaikilla aloilla, joihin elintarvikesäädösten vaatimuksia sovelletaan. Valvontaviranomainen määrittelee valvomiensa elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toimintojen valvontatiheyden riskiperusteisesti vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan, jonka pohjalta laaditaan tarkastussuunnitelma. Tarkastuksia tehdään pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. On kuitenkin toimipaikkoja ja valvonnallisia syitä, jolloin tarkastuksista on ilmoitettava etukäteen, jotta vastuuhenkilö on paikalla.

Elintarvikehuoneiston hyväksymistarkastus

Elintarvikehuoneiston vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Tarkastuksella varmistetaan, että tilat ja suunniteltu toiminta täyttävät lainsäädännön sille asettamat vaatimukset.

Hyväksymistarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus, josta käy ilmi täyttääkö elintarvikehuoneisto hyväksymisen edellyttämät vaatimukset. Tarkastuskertomukseen kirjataan yksityiskohtaisesti ne asiat, jotka eivät täytä lainsäädännön vaatimuksia.

Rekisteröidyn elintarviketoiminnan tai alkutuotannon ensimmäinen tarkastus

Rekisteröinti-ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen elintarvikevalvontaviranomainen tekee elintarviketoiminnan ensimmäisen valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen 1, 3 tai 6 kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta. Rekisteröidyn alkutuotannon ensimmäinen tarkastus päätetään tapauskohtaisesti rekisteröinnin yhteydessä. Tarkastusajankohdan päättää toimintaa valvova ympäristötarkastaja/valvontaeläinlääkäri toiminnan luonteen ja laajuuden perusteella. Yhteisistä perusteista neuvotellaan ympäristöterveydenhuollon yhteisissä kokouksissa. Tarkastus voidaan tehdä myös ennen ilmoitetun toiminnan aloittamista, mikäli ilmoituksen perusteella on epäiltävissä, että elintarviketurvallisuus tai kuluttajansuoja voi vaarantua.

Elintarviketoiminnan ensimmäisellä tarkastuskäynnillä huomioidaan erityisesti:

- toiminnan luonne ja laajuus vastaavat ilmoitettua

- tilat, tilojen koko ja riittävyys, sijoittelu, rakenteelliset ratkaisut ja kunto sekä huoneiston varustelu
- yleinen siisteys ja toiminnan hygieniat
- todetaan, että omavalvontasuunnitelma on riittävä harjoitettavan toiminnan luonteeseen ja laajuuteen nähden

Toiminnassa olevan hyväksytyin elintarvikehuoneiston, rekisteröidyn elintarviketoiminnan tai rekisteröidyn alkutuotannon tarkastus

Tarkastuksilla arvioidaan tarkastuksen sisällön kohtien (yhteisen osion kohta 2.2.2) lainsäädännön vaatimustenmukaisuuden täyttymistä huomioiden rekisteröidyn tai hyväksytyin toiminnan luonne. Edellä mainittujen kohtien lisäksi elintarvikehuoneiston ja -toiminnan tarkastukseen kuuluu myös esimerkiksi tuotteiden määräyksenmukaisuuden arviointia (elintarvikeparanteet, pakkausmerkinnät, kontaktimateriaalit ja laboratoriotutkimuksista saatu tieto), jäljitettävyyden toteutumisen tarkastus sekä neuvontaa ja opastusta omavalvonnan toteutumisesta ja lainsäädännön vaatimuksista.

Valvontakohteeseen suoritettavan tarkastuksen eri osa-alueita voidaan tarkastaa useampaan tarkastuskertaan jaettuna, mutta pääsääntöisesti kaikkia osa-alueita tarkastetaan Oiva-järjestelmässä vähintään kerran kolmessa vuodessa. Elintarvikkeiden alkutuotannon valvontakertojen välit ovat sen verran pitkät, että valvontakäynnillä pyritään tarkastamaan kaikki toimintaa koskevat osa-alueet jokaisella tarkastuksella. Elintarvikevalvonnan tarkastukset tehdään hyväksytyille ja rekisteröidylle elintarviketoiminnalle Oiva-arviointiohjeiden ja alkutuotannossa alkutuotannon elintarvikevalvonnan ohjeiden mukaisesti. Havainnot koostetaan tarkastuskertomukseen sekä määrämuotoiseen Oiva-raporttiin ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä Vatiin. Oiva-raportit julkaistaan valtakunnallisesti Oivahymy.fi -sivustolla. Alkutuotannon tarkastuksista ei muodostu Oiva-raporttia, eikä alkutuotannon valvontatuloksia julkisteta.

Rekisteröidyn kontaktimateriaalialan toiminnan tarkastus

Elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita valvotaan niiden valmistuspaikoissa, maahantuojien luona ja tukkujakelijoiden luona sekä elintarvikehuoneistoissa, joissa niitä käytetään kosketuksessa elintarvikkeeseen. Kontaktimateriaalien vähittäismyyntiä ei valvota säännöllisesti, mutta siihen voidaan tarvittaessa kohdistaa valvontaa esim. kuluttajavalitusten, takaisinvetojen tai näytteenoton yhteydessä. Valvonnan lähtökohtana on tarkastaa toimijan laadunhallinnan (omavalvonnan toteutumista käytännössä, materiaalien ja tarvikkeiden vaatimustenmukaisuus toteutumista, ja että kontaktimateriaali/elintarvike -yhdistelmän vaatimustenmukaisuus toteutuu käytännössä.

Kontaktimateriaalien valvonta perustuu asiakirjavalvontaan sekä käytännön toiminnan ml. prosessien hallinnan valvontaan. Kontaktimateriaalialan toimijan valvonnassa käytetään Ruokaviraston laatimia tarkastuslomakkeita. Ensimmäisellä tarkastuksella tarkastetaan kaikki kohdat tarkastuslomakkeesta. Sen jälkeen tehtävissä tarkastuksissa, tarkastusta voidaan keskittää osaa tarkastuslomakkeen asioista ja tarkastaa niitä syvällisemmin, esim. joidenkin tuotteiden osalta tai joidenkin prosessivaiheiden osalta. Valvonnan tulokset tallennetaan Vatiin. Tarkastettaessa kontaktimateriaalien käyttöä osana elintarvikealan toimintaa, tarkastus tehdään Oiva-järjestelmän tarkastusohjeella 14.1. Tarkastuksen tulos tallennetaan ympäristöterveydenhuollon Vati-järjestelmään ja kohteen kokonaisarviointi julkaistaan Oiva-raportilla.

Uusintatarkastukset

Uusintatarkastus tehdään, jos toiminnassa havaitaan tarkastuskäynnillä epäkohtia tai puutteita siten, että arvioitavan kokonaisuuden arvosanaksi muodostuu C tai D. Uusintatarkastuksella voidaan tarkastaa vain korjattavaksi kehoitettu/määrätty asia tai myös muita asiakokonaisuuksia tilanteen ja toiminnan luonteen mukaan. Uusintatarkastuksen havainnot koostetaan tarkastuskertomukseen sekä määrämuotoiseen Oiva-raporttiin ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä Vatiin. Oiva-raportit julkaistaan valtakunnallisesti Oivahymy.fi -sivustolla.

3.1.3 Pakkokeinojen käyttö

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään, jos elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten noudattamiseksi, eivätkä muutkaan toimenpiteet toimijan velvoittamiseksi ole riittäviä. Pakkokeinoja ovat mm. erilaiset määräykset ja kiellot, uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka,

haltuunotto sekä elintarvikehuoneiston hyväksynnän peruuttaminen. Haapajärven kaupungin ympäristölautakunta on delegoinut hallinnollisia pakkokeinoja koskevaa toimivaltaa viranhaltijoille elintarvikelain 27 §:n mukaisesti: *Kunnanvaltuusto voi antaa lautakunnalle tai toimielimelle oikeuden siirtää toimivaltaansa edelleen alaiselleen viranhaltijalle tai jaostolle myös tämän lain 55–59 ja 67 §:ssä tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen osalta.* Delegoinnit on kuvattu tarkemmin ympäristölautakunnan toimintasäännössä (Haapajärven kaupungin ympäristölautakunta 15.11.2023 § 4).

Määräysten antamiseen liittyy asianosaisen hallintolain (434/2003) mukainen kuuleminen, ellei kyseessä ole kiireellisiä toimia vaativa tilanne, eikä kuulemista voida suorittaa. Hallinnollisten pakkokeinojen käytössä apuna käytetään Ruokaviraston ohjetta Opas elintarvikelain mukaisten hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä elintarvikevalvonnassa.

3.2 Elintarvikevalvonnan valvontakohteet

Valvontaviranomaisella tulee olla ajantasaiset tiedot kaikista alueensa elintarvikevalvontakohteista (EL 79 §). Näitä ovat:

- rekisteröity elintarviketoiminta
- hyväksytyt elintarvikehuoneistot
- liikkuvat elintarvikehuoneistot, joista on jo tehty ilmoitus toiselle paikkakunnalle ja joiden saapumisesta valvontayksikön alueelle tiedotetaan valvontaviranomaiselle; liikkuva elintarvikehuoneisto merkitään kuitenkin rekisteriin vain siinä valvontayksikössä, joka on hyväksynyt ko. huoneiston tai käsitellyt ko. huoneistosta tehdyn ilmoituksen.
- kontaktimateriaalialan toimijat
- rekisteröidyt tai hyväksytyt elintarvikkeiden alkutuotantopaikat

Elintarvikevalvontakohteet on kirjattu Vati-tietojärjestelmään. Tiedotukset alueelle saapuvista, muissa valvontayksiköissä rekisteröidyistä liikkuvista elintarvikehuoneistosta kirjataan Vatiin. Elintarvikevalvonnan valvontakohteiden kohderyhmittäiset lukumäärät on esitetty liitteessä 1.

3.3 Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma

Elintarvikevalvonta on riskiperusteista. Toimintojen riskiluokittelussa noudatetaan Ruokaviraston riskiluokitusmallia, joka on kuvattu Ruokaviraston ohjeessa Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen. Elintarvikevalvontaa suunnataan enemmän sellaisiin kohteisiin, joissa ilmenee elintarviketurvallisuuteen liittyviä riskejä. Vastaavasti valvontaa pyritään keventämään kohteissa, joissa tällaisia riskejä ei ole tai joissa ne ovat vähäisiä tai hallinnassa.

Riskiperusteisuuden tarkoituksena on lisätä jouston mahdollisuutta lainsäädäntöä sovellettaessa ja parantaa valvonnan vaikuttavuutta. Riskejä arvioitaessa on otettava huomioon harjoitettavan toiminnan luonne ja laajuus, omavalvonnan toimivuus sekä elintarvikkeeseen liittyvät muut elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat.

Riskiluokitus on sisällytetty Vati-järjestelmään. Kun toiminta rekisteröidään Vatiin tai toiminnan tietoja päivitetään, toiminta saa järjestelmästä automaattisesti em. mallin mukaisen riskiluokituksen. Toiminnan tarkastustiheys määräytyy riskiluokan mukaan. Järjestelmän mukaisesta riskiluokituksesta ja siitä johdetusta tarkastustiheydestä ei pääsääntöisesti poiketa. Valvontahistoria voi vaikuttaa toiminnan suunnitelmalliseen tarkastustiheyteen, jos toiminnan tarkastustiheys on vähintään kaksi tarkastusta vuodessa ja kuusi edellistä Oiva-raportin arviointitulosta ovat oivallisia. Tällöin toiminnan tarkastustiheyttä voidaan harkinnan mukaan laskea 50 %.

Riskiluokitusmallin mukaisten tarkastusmäärien lisäksi tarkastusten kokonaismäärää kasvattavat mahdolliset tehtävät uusintatarkastukset. Uusintatarkastuksia tehdään, jos toiminnassa havaitaan epäkohtia tai puutteita.

Elintarvikevalvonnan kohderyhmittäiset valvontakohteiden lukumäärät, tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä aika on esitetty liitteessä 1.

3.4 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma

Elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua varmistava näytteenotto kuuluu elintarvikealan toimijan vastuulle osana toiminnan omavalvontaa. Elintarvikealan toimijoiden on varmistettava, että elintarvikkeet täyttävät lainsäädännön vaatimukset. Elintarvikevalvontaviranomainen voi ottaa toimijoiden omavalvonnan toimuuden todentamiseksi pistokoelunaisesti elintarvike- tai pintapuhtausnäytteitä. Viranomaisnäytteiden tarve arvioidaan tilanteen mukaan. Näytteenottoon vaikuttavat toimijan näytteenottosuunnitelma, sen kattavuus ja toteutuminen sekä omavalvontanäytteiden tulokset tai tarkastuskäynneillä todetut epäkohdat.

Pintapuhtausnäytteitä elintarvikkeiden tarjoilupaikoista otetaan ATP-testein, mikäli yritys ei ole itse ottanut omavalvontanäytteitä. Näytteitä otetaan toiminnasta riippuen 3-5 kpl pöytäpinnoilta, astioista, ovenkahvoista tai laitteista tilanteen mukaan ja samalla toimijalle annetaan ohjausta omavalvontanäytteenoton käynnistämiseksi.

Elintarvikkeiden laatuun liittyvät viranomaistutkimukset tulee toteuttaa yksittäisten näytteiden tutkimisen sijaan kansallisina, alueellisina tai paikallisina projekteina. Tallöin näytteiden määrä on suurempi ja tuotteissa esiintyvistä laatuvaavista tekijöistä voidaan saada kattavampaa tietoa. Tallaisia projekteja voivat olla mm. lihan ja kalan laatu vähittäismyynnissä.

Haapajärven kaupungin ympäristöpalvelut osallistuu alueelliseen tuoreen kalan laatua vähittäismyymälöiden palvelutiskeissä kartoittavaan projektiin. Projekti on suunniteltu ja toteutetaan yhteistyössä Ylivieskan kaupungin, Ympäristöpalvelut Helmen ja Kalajoen kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden kanssa. Projekti jatkuu vuodelle 2025.

Taulukko 4. Alustava näytteenottosuunnitelma 2025

Elintarvike	Näytteiden lkm	Tutkittavat muuttujat
Tuore kala palvelutiskistä	4-6	Aerobiset mikrobit / maitohappobakteerit, rikkivetyä tuottavat bakteerit ja aistinvaraiset tutkimukset
Myymlän itse pakkaama tuore kala	2-4	Aerobiset mikrobit / maitohappobakteerit, rikkivetyä tuottavat bakteerit ja aistinvaraiset tutkimukset

Eläinlääkejäämien valvontaohjelman, elintarvikkeiden torjunta-ainejäämien valvontaohjelman ja elintarvikkeiden vierasaineiden valvontaohjelman mukaiset näytteet otetaan Ruokavirastolta ja aluehallintoviranomaisilta valvontayksikölle kohdistettujen näytteenottopyyntöjen mukaisesti.

Mahdollisiin ruokamyrkytyspäilyihin ja asiakasvalituksiin liittyviä tutkimuksia tehdään tarvittaessa. Näytteenoton ja analysoinnin maksaa näissä tapauksissa pääsääntöisesti valvontayksikkö.

Käytettävät laboratoriot on kerrottu valvontasuunnitelman yhteisessä osiossa.

3.5 Elintarvikevalvonnan painopisteet ja valvontaprojektit vuosille 2025-2028

Ruokavirasto on nostanut elintarvikevalvonnan painopisteiksi vuosille 2025-2028 kolme kehittämisteemaa. Haapajärven kaupungin ympäristöpalveluiden elintarvikevalvonta osallistuu painopisteiden toteuttamiseen kunnille määritettyjen toimenpiteiden osalta. Teemat ja niiden kuntia koskevat toimenpiteet on esitelty taulukossa 5.

Taulukko 5. Elintarvikevalvonnan painopisteet 2025-2028.

Kehittämisteema: Valmius, varautuminen ja huoltovarmuus				
	2025	2026	2027	2028
Kehittämisteema: Vastuullisuus ja kestävyys				
Kehittämisteema: Teknologia ja tieto				
Painopiste: Elintarvikealan toimijoiden ja		Aloituis 2026. Ruokavirasto		

valvojen HACCP- osaamisen lisääminen.		suunnittelee ja ohjaa.		
Painopiste: Valvojan työkalupakki, valvontaviranomaisten hallinnollisen osaamisen vahvistaminen	Valvojan työkalupakkiin ja käsikirjaan liittyvät koulutukset			

Vuoden 2025 aikana valvonnassa painotetaan valvontayksikön oman riskinarvioinnin mukaisesti erityisesti toimipaikan tilojen, pintojen ja välineiden soveltuvuutta, kunnossapitoa ja siisteyttä (Oiva-rivit kokonaisuuksista 2 ja 3), henkilökunnan toiminnan ja koulutuksen valvontaa (Oiva-rivit kokonaisuudessa 4), allergeenien ja intoleranssien hallintaa käsittelevää Oiva-riviä 10.1 (toimipaikoissa, joissa sitä ei tarkastettu vuonna 2024), elintarvikkeista annettavia tietoja (Oiva-rivit 13.1, 13.2 ja 13.3) sekä kontaktimateriaalien käyttöä (14.1).

Kontaktimateriaalien valmistajien osalta tarkastusten painopisteenä ovat vaatimustenmukaisuutta osoittavat asiakirjat (tutkimustulokset ja vaatimustenmukaisuusilmoitukset).

Varautumiseen keskitytään päivittämällä häiriötilannesuunnitelman tiedot säännöllisesti vähintään vuosittain ja osallistumalla tarjolla oleviin valmiusharjoituksiin. Häiriötilanneohjeistukset ja -varusteet käydään läpi koko henkilökunnan kanssa kerran vuodessa.

4 TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

4.1 Johdanto

Terveydensuojelulain tarkoituksena on ylläpitää ja edistää väestön ja yksilön terveyttä. Lain tavoitteena on ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden tai uimaveden huonosta laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilman laadun seurauksena. Uusia huomioon otettavia riskejä voi kehittyä esimerkiksi ilmastomuutoksen tai pandemioiden seurauksena.

Suunnitelmassa on huomioitu Valviran laatima valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2025–2028. Ohjelman tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta sekä valvonnan painopistealueiden avulla kohdentaa valvontaresursseja tehokkaasti, huomioiden kuitenkin paikallinen riskinarviointi. Valvontaohjelmassa mainitut terveydensuojelun painopisteet ohjelmakaudelle 2025–2028 ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä valmius ja varautuminen.

Terveydensuojeluvälvön ohjauksessa tapahtuu ohjelmakaudella rakenteellinen muutos, kun Valvira, aluehallintovirastot ja ELY-keskusten ympäristöä ja luonnonvaroja koskevat lupa- ja valvontatehtävät yhdistetään uuteen valtakunnalliseen lupa-, ohjaus- ja valvontavirastoon. Uuden monialaisen viraston on tarkoitus aloittaa toimintansa viimeistään vuonna 2026.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt terveydensuojelulain kokonaisuudistuksen. Valtakunnalliseen terveydensuojelun valvontaohjelmaan v. 2025–2028 on kirjattu, että valvontayksiköiden on varattava ohjelmakaudella työaikaa myös uudistuksen sidosryhmätyöhön osallistumiseen.

4.2 Valvontakohteiden ilmoitus- ja hyväksymismenettely

Terveydensuojelulain valvontakohteet ovat pääosin ilmoituksenvaraisia. Terveydensuojelulain mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta säädetään terveydensuojelulain 13 §:ssä. Ilmoituksenvaraiset toiminnot ja huoneistot on kerätty lain liitteenä olevaan taulukkoon. Ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalaa täsmennetään Valviran soveltamisohjeessa Dnro V/11976/2023, 12.5.2023, ja ilmoituksen sisällöstä säädetään tarkemmin terveydensuojeluasetuksessa 1280/1994.

Lähtökohtaisesti terveydensuojelulain mukainen ilmoitus on ennen toiminnan aloittamista tehtävä seuraavista toiminnoista:

- Majoitustoimintaan tarkoitettu tila
- Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, maauimala ja uimaranta
- päiväkotit ja lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämispaikka sekä esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, korkeakoulutusta, taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos tai sen opetuksen järjestämispaikka
- Jatkuvaa hoitoa antava sosiaalihuollon toimintayksikkö
- Solariumpalvelu, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniää edellyttävä kauneushoitola
- Sellainen muu kuin edellisissä kohdissa tarkoitettu huoneisto ja laitos sekä sellaiset toiminnot, joista voi aiheutua niiden käyttäjämäärä tai luonne huomioon ottaen terveyshaittaa
- talousvesilaitokset, muut kuin hyväksymistä edellyttävät ja muu talousveden otto ja käyttö
- Terveydenhuollon toimintayksiköt eli sairaalat ja terveyskeskukset, joissa on vuodeosasto

Terveydenhuollon toimintayksiköt eli sairaalat ja terveyskeskukset, joissa on vuodeosasto lukeutuvat ns. ensisijaisiin tiloihin. Niiden ilmoitusvelvollisuus perustuu terveydensuojelulain 19 b §:ssä säädettyyn vesilaitteistojen riskienhallinnan valvontaan. Riskienhallinnan laatimisen osalta siirtymäaikaa on vuoteen 2029 saakka. Terveydenhuollon toimintayksiköt eivät muilta osin lukeudu terveydensuojelun valvontakohteisiin.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen johdosta toiminnanharjoittajalle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta ja kirjaa valvontakohteen tiedot tietojärjestelmään. Todistuksessa kerrotaan kohteen ottamisesta suunnitelmallisen valvonnan piiriin ja pyritään ilmoittamaan säännöllisen valvonnan arvioitu tarkastustiheys ja ensimmäisen suunnitellun säännöllisen tarkastuksen arvioitu ajankohta. Todistuksen antamisen yhteydessä voidaan toiminnanharjoittajalle antaa ohjausta ja neuvontaa ja tarvittaessa myös määräyksiä.

Toiminnanharjoittajan tulee tehdä edellä mainittu ilmoitus kirjallisesti kunnan terveydensuojeluviranomaiselle viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista. Vastaava ilmoitus on tehtävä myös toiminnan olennaisesta muuttamisesta ja toiminnanharjoittajan vaihtumisesta. Toiminnan päättymisestä on ilmoitettava kirjallisesti kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Uuden toiminnanharjoittajan on ilmoitettava toiminnanharjoittajan vaihtumisesta kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

Terveydensuojelulain 18 §:n mukaiset talousvettä toimittavat laitokset tarvitsevat hyväksynnän. Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä laajennetaan tai muutetaan olennaisesti tai jos veden laadussa tai jakelussa tapahtuu talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Hyväksymishakemuksen mukainen toiminta hyväksytään hakemuksesta tehtävällä päätöksellä. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin laitos on hyväksytty. Muutosta koskeva hakemus on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan muuttamista. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty.

4.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Ilmoituksenvaraiset tai hyväksymismenettelyn piiriin kuuluvat kohteet kuuluvat pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Sosiaali- ja terveysministeriön antaman lausunnon mukaan suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jää kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa harjoitettava TsL:n 13§:n mukainen toiminta. Mikäli kotona tehtävästä terveydensuojelulain mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on aiheutunut tai epäillä aiheutuvan terveyshaittaa, voi viranomainen asukkaan luvalla tehdä tarkastuksen kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tilat on rajattu kotirauhan piiriin kuuluvan alueen ulkopuolelle.

Osa tarkastuksista tehdään yhteistarkastuksena muiden viranomaisten, kuten ympäristönsuojeluviranomaisten, rakennusvalvonnan, sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastusviranomaisen kanssa. Koulujen tarkastuksille osallistuvat mahdollisuuksien mukaan työterveys- ja kouluterveydenhoitaja, kiinteistöistä vastaava, koulun rehtori/johtajaopettaja, tarvittaessa muu työntekijöiden edustaja sekä terveysvalvonnan edustaja (tai edustajat).

4.4 Tarkastuksen sisältö

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaitta voi syntyä. Terveydensuojelulaissa terveyshaitalla tarkoitetaan ihmisessä todettavaa sairautta, muuta terveydenhäiriötä tai sellaisen tekijän tai olosuhteen esiintymistä, joka voi vähentää väestön tai yksilön elinympäristön terveellisyyttä.

Tarkastus voi kohdistua asiakirjoihin, tiloihin, olosuhteisiin, omavalvontaan tai toimintatapoihin. Tarkastukseen liittyy mm. aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten. Mikäli tarkastuksella todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, antaa terveydensuojeluviranomainen tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai - määräykset.

Ennen tarkastusta käydään läpi muun muassa:

- Asiaan liittyvä lainsäädäntö ja ohjeistus
- valvontakohtetta koskevat asiapaperit ja mahdolliset lupaehdot
- mahdolliset valvontakohteelle annetut huomautukset tai määräykset
- valvontakohteesta otettujen viranomaisnäytteiden tutkimustulokset
- mahdolliset edellisen tarkastuksen jälkeen kirjatut valitukset tms.

Valvontakohteessa tarkastetaan muun muassa:

- onko toiminta ilmoitetun mukaista
- tilojen, laitteiden ja välineiden kunto ja puhtaus
- henkilökunnan työskentelytavat ja mahdollisten riskien hallinta
- henkilökuntaa koskevien vaatimusten toteutuminen, mm. osaamistodistukset
- mahdollinen laadittu omavalvontakuvaus tai muu vastaava
- omavalvonnan toimivuus

Valvontakohteen tarkastuksessa voidaan kohteen eri osa-alueiden tarkastukset tehdä tarvittaessa useammalla tarkastuskerralla. Pääsääntöisesti kaikki toimintaan kuuluvat osa-alueet tarkastetaan valvontasuunnitelmaan kuuluvan tarkastuksen yhteydessä, varsinkin silloin, jos kohteessa käydään enintään kerran vuodessa.

Valvontakohteeseen voidaan suorittaa myös asiakirjatarkastus. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteessa tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään myös tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen tai valvontakohtetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä. Asiakirjatarkastuksia ovat esimerkiksi kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnan toiminnanharjoittajan antaman selvityksen tarkistaminen.

Mikäli tarkastuksella todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, antaa terveydensuojeluviranomainen tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset.

Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus. Suunnitelmallisen valvonnan tarkastuksissa tarkastuskertomus laaditaan käyttäen VATI-järjestelmän vakioituja tarkastuslomakkeita.

4.5 Tarkastustiheydet ja tarkastusaika

Tarkastustiheyden määrittelyssä käytetään lähtökohtana Valviran valtakunnallista ohjeistusta keskimääräisistä tarkastustiheyksistä. Terveydensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet on jaettu kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määräytyy valvontakohtetyypin yleinen tarkastustiheys:

- Luokkaan 3 kuuluvat kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa esimerkiksi, kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkää häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä ja altistusaika on pitkä (korkea riski).
- Luokkaan 2 kuuluvat kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).

- Luokkaan 1 kuuluvat kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

VATI-tietojärjestelmä antaa automaattisesti valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisen riskinarvioinnin ja tarkastustiheyden. Tätä voidaan muuttaa riskinarvioinnin perusteella. Riskinarvioinnissa otetaan huomioon mm. altistuvien ihmisten määrä, erityisryhmät, altistava tekijä, altistuksen kesto tai toistuvuus, onko kyseessä vakava terveyshaitta, valvontahistoria, tilojen kunto, kunnossapito, riittävyys ja soveltuvuus, toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja omavalvonnan toimivuus. Toiminnanharjoittajalle tulee kertoa, että mihin tarkastustiheys perustuu ja miten hän voi siihen vaikuttaa.

Riskinarviointi on jatkuva prosessi. Jokaisella säännöllisen valvonnan tarkastuksella arvioidaan kohdekohtainen riski aina uudelleen, ellei sitä ole jostain syystä ollut tarvetta tehdä aikaisemmin. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein.

Poikkeuksena edelliseen majoittumiseen tarjottu kalustettu huoneisto, loma-asunto tai tila katsotaan pienimuotoiseksi majoitustoiminnaksi, pois lukien vastaanottokeskukset. Näiden toimintojen valvonta voidaan jatkossa toteuttaa muutoinkin kuin suunnitelmallisina tarkastuksina eikä niihin siten sovelleta 0,2 tarkastustiheyttä.

Riskinarviointiin perustuvaa suunnitelman mukaista säännöllistä valvontaa ei voida korvata tai lopettaa terveyshaittaepäilyn käsittelyn ajaksi, joka joissain kohdetyypeissä (kuten oppilaitoksissa) voi olla pitkäkestoinen. Sen sijaan epäillyn terveyshaitan johdosta valvontakohteen riskinarviointi tulee tarvittaessa tehdä uudelleen.

Valvontakohtetypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimiseksi otetaan huomioon tarkastuksen tarkoitus, valmistelu, sisältö sekä pöytäkirjan laatiminen. Matka-ajat eivät kuitenkaan sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

Terveydensuojeluvälöntakohteiden lukumäärä, tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä aika on esitetty liitteessä 2.

4.6 Muut tarkastukset ja tehtävät

Muiden kuin suunnitelmallisen valvonnan piiriin kuuluvien kohteiden valvontaa tehdään yhteydenottojen perusteella terveyshaittaepäilyjen perusteella. Terveyshaittaepäilyihin perustuvat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan.

Muihin tarkastuksiin kuuluvat valvontakohteen ilmoituksen tai hakemuksen käsittelyyn liittyvät ennakkotarkastukset, käyttöönottotarkastukset tai toimijan vaihtumiseen liittyvät tarkastukset. Näihin tarkastuksiin kuuluvat myös terveyshaitan selvittämiseksi tehtävät tarkastukset asunnoissa, kouluissa, päiväkodeissa ja muissa samankaltaisissa kohteissa. Myöskään häiriötilanteiden, kuten talousvesiepidemian selvittämiseksi tehtävät tarkastukset eivät kuulu suunnitelmalliseen valvontaan. Valitusten ja muiden viranomaisten valvontapyyntöjen vuoksi voidaan tehdä tarkastuksia, jotka eivät kuulu suunnitelmalliseen valvontaan. Tarkastuksia tehdään joko ennalta ilmoittamatta tai sopimalla tarkastusaika. Tarkastuksesta ilmoittaminen ei saa vaarantaa tarkastuksen tarkoituksen toteutumista.

Muita tärkeitä työtehtäviä ovat muun muassa asiakkaiden yhteydenottoihin liittyvä ohjaus ja neuvonta, erilaiset yhteistyöpalaverit (mm. ELY, AVI, Naapuriyksiköt, laboratoriot), erilaisten suunnitelmien laatimiseen osallistuminen (valvontatutkimussuunnitelmat, pohjevesialueiden suojelusuunnitelmat), talousvesilaitosten riskinhallintasuunnitelmien laatimisen työryhmiin osallistuminen, toiminnanharjoittajien omavalvontaohjeistus, kaavoitusasiat ja yleinen elinympäristön terveyshaittojen ennaltaehkäisy, lausunnot ja selväsuranta. Lausuntojen antaminen on lisääntynyt merkittävästi. Terveydensuojeluviranomainen antaa lausuntoja mm. YVA-menettelyihin, ympäristö- ja rakennuslupiin sekä kaavoitukseen liittyen. Yksi tärkeä osa-alue on lisäksi rakennusten terveellisyysseurannan vuoksi tarvittaessa perustettavien sisäilmatyöryhmien toimintaan osallistuminen. Kokoonpanoon kuuluvat ympäristöterveydenhuollon lisäksi kiinteistön omistaja, tilakeskus, kouluterveydenhuolto, työsuojelu, työterveys, tilojen käyttäjien edustaja ja opetus-toimi. Sisäilmaryhmien kokoonpanot voivat vaihdella tapauskohtaisesti.

4.7 Pakkokeinojen käyttö

Kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus antaa yksittäisiä kieltoja tai määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Mikäli terveydensuojelulain 51 §:ssä tarkoitettu terveyshaitta ulottuu laajalle alueelle tai muutoin on erityisen merkityksellinen, voi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira tai aluehallintovirasto toimialueellaan antaa määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen syntymisen ehkäisemiseksi. Mikäli määräyksiä tai kieltoja ei noudateta, valvontaviranomainen voi velvoittaa asianomaista ryhtymään toimenpiteisiin. Aluehallintovirasto tai kunnan terveydensuojeluviranomainen voi tehostaa tämän lain nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai että toiminta keskeytetään tai kielletään.

Haapajärven kaupungin ympäristölautakunta on delegoinut hallinnollisia pakkokeinoja koskevaa toimivaltaa viranhaltijoille terveydensuojelulain 7 §:n mukaisesti.

4.8 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen

4.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto

Terveydensuojelulain valvontasuunnitelmaan liittyviä näytteitä otetaan vuoden 2025 aikana näytteenotto-suunnitelman mukaisesti. Näytteenotto kohteina ovat pääosin uimaranta- ja uima-allasvedet. Talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista säädetään isojen vesilaitosten osalta Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) asetuksessa 1352/2015 ja pienten vesilaitosten laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista STM:n asetuksessa 401/2001.

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on huolehdittava siitä, että asetuksen 1352/2015 mukaiselle talousvettä toimittavalle laitokselle on laadittu valvontatutkimusohjelma. Ohjelma laaditaan yhteistyössä kunnan terveydensuojeluviranomaisen ja talousvettä toimittavan laitoksen kesken. Valvontatutkimusohjelma on pidettävä ajan tasalla ja se on tarkistettava vähintään kerran kuudessa vuodessa. Valvontaohjelmien päivitys ajoittuu suurimmalla osalla vesilaitoksista vuodelle 2026. Vesilaitoskohtaisessa valvontatutkimusohjelmassa kuvataan vesilaitoksen käyttötarkkailu- ja viranomaisnäytteenotto. Kaikesta näytteenotosta huolehtii pääsääntöisesti vesilaitoksen tai laboratorion koulutettu näytteenottaja.

Mikäli valvontatutkimusohjelman mukaisesti otetussa talousvesinäytteessä ilmenee laatusuosituksen-, -ta-voitteiden tai -vaatimusten ylitys, on siitä ilmoitettava terveydensuojeluviranomaiselle. Vesilaitoksen koulutettu näytteenottaja, muu sopimuksen mukainen näytteenottaja tai ympäristötarkastaja ottaa uusinta-näytteet ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

Uima-allasveden laatuvaatimuksista ja näytteenotosta on säädetty STM:n asetuksessa (315/2002). Mikäli allasveden laatu ei täytä sille asetettuja vaatimuksia, ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin ja otetaan uimavedestä uusintanäyte. Uima-allasvesien näytteet otetaan viranomaisen toimesta (taulukko 6). Uima-allasvesien näytteenottosuunnitelma päivitetään vuosittain. Näytteiden määrään ja tutkittaviin analyyseihin vaikuttaa edellisen vuoden uimahallien asiakasmäärä sekä - tutkimustulosten sisältö. Uimahallien säännölliset pintapuhtausnäytteenotot ovat osa toimijoiden omavalvontaa.

Uimarantavesien laatuvaatimuksista ja näytteenotosta säädetään EU-rantojen osalta STM:n asetuksessa (177/2008) ja pienten yleisten uimarantojen ja muiden uimarantojen osalta STM:n asetuksessa (354/2008). Uimarantavesien näytteenotosta vastaa viranomainen (taulukko 6).

Taulukko 6. Uimavesien näytteenottosuunnitelma 2025.

Näyte- tyyppi	Kohde	Koh- teiden lkm	Näyte- määrä/ kohde/ vuosi	Näyte- määrä yht. kpl/v	Analyytit
Uima-allas- vesi	Uimahallit	3	4-10	n. 47	Heterotrofinen pesäkeluku 22 °C, Heterotrofinen pesäkeluku 36°C, Pseudomonas aeruginosa, Sameus, pH-arvo, sidottu kloori, vapaa kloori, nitraatti, KmNO4-luku, urea, trihalometaanit)
Uimaranta- vesi	EU-uimaranta	1	4	4	E.coli, suolistoperäiset enterokokit, pH

Uimaranta- vesi	Pienet yleiset uimarannat	9	3	27	E.coli ja suolistoperäiset enterokokit
Uimavesi	Talviuinti- paikat	3	3	3	E.coli ja suolistoperäiset enterokokit

Puhtausnäytteitä voidaan ottaa puhtaanapidon toimivuuden tarkistamiseksi eri valvontakohteiden (esimerkiksi yleiset saunat ja niiden pesu- ja wc-tilat sekä kauneushoitolat ja muut ihonkäsittelytilat) valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen yhteydessä. Tällöin näytteenotosta aiheutuneet kustannukset laskutetaan toimijalta.

4.8.2 Muu näytteenotto

Valvontasuunnitelman mukainen tarkastus voi sisältää ilmanvaihtoon, lämpötiloihin ja rakennekosteuteen liittyviä alustavia mittauksia. Terveysturvallisuuden valvontakohteiden osalta voidaan joutua selvittämään myös sisäilman laatua näytteenotoilla ja mittauksilla. Sisäilman terveyshaitan selvittämiseen kuuluvat tutkimukset tai näytteenotot ohjataan ostamaan kyseiseen toimintaan erikoistuneelta yritykseltä. Ulkopuolisella asiantuntijalla tulee olla terveysturvallisuuslain (763/1994) 49 §:n mukaisesti tarvittava asiantuntemus ja pätevyys. Mahdolliset tutkittavat näytteet tulee tutkituttaa terveysturvallisuuslain (763/1994) 49 a §:n mukaisesti Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa.

Viranomaisen toimesta voidaan ottaa näytteitä myös yksityisistä kaivoista, jolloin asiakas vastaa näytteenotto-, lähetys- ja analysointikustannuksista.

4.9 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Valvira on valtakunnallisessa terveysturvallisuuden valvontaohjelmassa vuosille 2025–2028 määrittänyt terveysturvallisuuslain valtakunnallisiksi painopisteiksi seuraavat kolme painopistettä: talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa ja Valmius ja varautuminen terveysturvallisuudessa. Valtakunnallisen terveysturvallisuuden valvontaohjelman painopisteet vuosille 2025–2028 ja Valviran esimerkkejä toteutuksesta on esitetty taulukossa 7. Taulukon jälkeen on kirjattu, miten painopisteitä Haapajärven kaupungin ympäristöpalveluiden terveysturvallisuuden valvonnassa toteutetaan.

Taulukko 7. Valtakunnallisen terveysturvallisuuden valvontaohjelman painopisteet vuosille 2025-2028.

Terveysturvallisuuden valtakunnalliset painopisteet 2025–2028	Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta (Valvira)
Talovesivalvonnan uudet sisällöt	Alueellinen yhteistyö
	Riskienhallintasuunnitelmat
	Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta
Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa	Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa
	Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakoinnin edistäminen

Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa	Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen.
	Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa
	Osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti vuosittain.

Toimenpiteet valvontayksikössä:

Talousvesivalvonnan uudet sisällöt:

Talousvesivalvonnan alueellisen yhteistyön tavoitteena on saada perustettua aktiivisesti toimivia ja säännöllisesti kokoontuvia yhteistyöryhmiä. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella on ollut jo usean vuoden ajan aktiivisesti toimiva talousvesiryhmä, johon kuuluu kunnallisten valvontayksiköiden talousvesivalvontaa suorittavia viranhaltijoita, PSAVI:n ympäristöterveydenhuollon ylitarkastaja sekä ELY-keskuksen vesitalousasiantuntijoita. Talousvesiryhmän toiminta jatkuu edelleen ja sen toimintaan osallistutaan.

Talousvettä toimittavien laitosten riskienhallintasuunnitelmien päivittäminen ajoittuu suurimmalla osalla vesilaitoksista vuodelle 2025. Riskienhallintasuunnitelmasta säädetään valtioneuvoston asetuksessa talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta ja omavalvonnasta 7/2023.

Terveydensuojelulain 12.1.2023 voimaan tulleen muutoksen mukaan laissa määriteltyjen ensisijaisena tilana käytettävien rakennusten omistajien on koottava ja pidettävä ajan tasalla riskienhallinnan kannalta tarpeellisia tietoja ja kohdistettava riskienhallintaa rakennuksen vesilaitteistoihin. Tilojen omistajien on arvioitava rakennuksen vesilaitteiston riskit ja korjattava riskinarvioinnissa havaitut puutteet. Asiasta säädetään terveydensuojelulain 19 b §:ssä. Velvoitteella ehkäistään legionellabakteerin aiheuttamia sairastumisia. Riskinarviointi ja hallintatoimenpiteet tulee olla tehtynä 12.1.2029 mennessä, mutta Valvira suosittelee aloittamaan riskinarvioinnit mahdollisimman pian. Toiminnanharjoittajia ja kiinteistönomistajia pyritään terveydensuojeluviranomaisen toimesta ohjaamaan ja neuvomaan asiassa hyvissä ajoin ennen siirtymäajan päättymistä. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntien ympäristöterveydenhuollon yksiköt ovat yhteistyössä syksyn 2024 aikana laatineet tiedotepohjan liittyen ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienarviointiin ja -hallintaan. Tätä hyödynnetään tiedottamisessa tulevalla valvontakaudella. Lisäksi suunnitelmallisilla tarkastuksilla annetaan tietoa legionellabakteerista, sen torjunnasta ja mitataan kylmän talousveden ja lämpimän käyttöveden lämpötiloja pistokoeluonteisesti.

Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa:

Terveydensuojelu edellyttää ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköltä monenlaista asiantuntemusta ja osaamista. Osaamisen kehittäminen on jatkuva prosessi. Päävastuu riittävän osaamisen hankkimisesta ja ylläpidosta on valvontayksiköillä.

Valvontayksiköiden on syytä tunnistaa osaamistarpeensa, osaamispuutteensa ja mahdollistettava taloudellisin resurssein valvojien erikoistumista ja lisäkoulutautumista valvonnan eri osa-alueilla.

Ympäristötarkastajat osallistuvat määrärahojen puitteissa säännöllisesti ympäristöterveyden yleisiin koulutuksiin sekä valvonnan eri osa-alueiden koulutuksiin ja seminaareihin. Erityispainopisteenä Haapajärven valvontayksikön osaamisen kehittämisessä asumisterveysosaaminen.

Haapajärven valvontayksikössä on pitkät perinteet alueellisessa ympäristöterveydenhuollon viranomaisyhteistyössä. Myös ELY-keskuksen, AVI:n ja keskusvirastojenkin tukea hyödynnetään säännöllisesti. Erilaisen asiantuntijatahojen, kuten laboratoriodien ja eri järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä on tarkoitus ylläpitää ja kehittää ohjelmakaudella.

Valvontayksiköiden on arvioitava riskejä ja sen perusteella panostettava niihin kohteisiin, joilla valvontatarve on suurin. Valvontayksikössä nähdään tarpeelliseksi nostaa omaksi painopisteeksi tulevalle valvontakaudelle 2025-2028 puhtaanapito ja hygieeniset olosuhteet. Huomiota kiinnitetään mm. puhtaanapitoon ja riittävään siivoustyön mitoittamiseen, siivoustyöntekijöiden ammattitaitoon, toiminnanharjoittajan

vastuuseen ja omavalvontaan. Asia nostetaan esille paitsi suunnitelmallisilla tarkastuksilla, myös mahdollisilla ennen tarkastusta tehtävillä ennakkokysymyksillä/haastatteluilla, mitkä on kohdennettu sekä toiminnanharjoittajalle, että siivouksen toteuttajalle. Ennen koulujen ja päiväkotien tarkastuksia voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää myös alueen epidemiahoitajalta saatavaa tilannetietoa tartuntatautilan-teesta.

Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

Valvontayksikkö on tehnyt alueellista yhteistyötä häiriötilannesuunnitelman laatimisessa. Häiriötilanne-suunnitelman ajantasaisuudesta huolehditaan säännöllisesti.

Valvontayksikössä osallistutaan alueellisesti tai valtakunnallisesti järjestettäviin häiriötilanne- tai valmiusharjoituksiin, sekä toteutetaan omia pieniä harjoituksia esimerkiksi kuntien ja alueen vesilaitosten kanssa.

Ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmat pyritään yhteensovittamaan vesilaitosten ja kuntien kanssa. Hyvinvointialueen kanssa tehtävää yhteistyötä (tartuntataudit, sosiaali- ja terveydenhuolto, pelastustoimi) pyritään kehittämään edelleen.

4.10 Projektit

Majoitustoimintaan tarkoitetut tilat on kartoitettu ja ilmoitukset käsitelty vuosien 2023 ja 2024 aikana valvontayksikön omana painopisteenä/projektina.

Vuodelle 2025 ei ole suunnitteilla projekteja.

5 TUPAKKALAIN VALVONTASUUNNITELMA

Uuden 2025-2028 tupakkalain valvontaohjelman tavoitteena on:

- yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta paikallista riskinarviota unohtamatta sekä
- valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdistaa rajalliset valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään tupakkalain tavoitteiden toteutumista.

Valvontaohjelma tarkistetaan tupakkalain mukaisesti tarvittaessa. Esimerkiksi lainsäädännön tai valvonnan toimintakentän muutokset voivat aiheuttaa tarpeen valvontaohjelman tarkistamiseen.

Tupakkalain valvonnan haasteena on muuttuva toimintaympäristö. Muuttuvaan toimintaympäristöön reagoidaan arvioimalla säännöllisesti valvonnan keinoja ja resursseja. Tupakkavalvonnan tulee olla vaikuttavaa.

5.1 Tupakkalain valvonnan tavoitteet ja kunnan valvontasuunnitelma

Tupakkalaki (549/2016) ohjaa tupakkavalvontaa. Tupakkalain tavoitteena on lopettaa tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käyttö. Laissa on säädetty keinoista, joiden tavoitteena on ehkäistä tupakkatuotteiden käytön aloittamista, nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistää tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojella väestöä altistumiselta niiden savulle. Kunnan valvontaviranomaisen on lain mukaan huolehdittava alueellaan paikallisesta toiminnasta yhdessä hyvinvointialueen kanssa tupakoinnin lopettamiseksi. Kunta valvoo:

- tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiinesteiden myyntiä, vähittäismyyntipakkauksien säännösten mukaisuutta, jäljitettävyyttä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
- tupakkalaissa säädettyjen etämyynnin, markkinoinnin- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
- tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista

Kunta laatii ja hyväksyy tupakkalain noudattamisen säännöllistä valvontaa koskevan tupakkalain valvontasuunnitelman. Tupakkalain valvontasuunnitelman laatimista ohjaavat tupakkalaki, Valviran laatima tupakkalain valtakunnallinen valvontaohjelma, edellisen vuoden valvontasuunnitelman toteuma sekä mahdolliset aluehallintoviranomaisen valvontayksikköön tekemät AJO-käynnit.

Yksi ympäristöterveydenhuollon ohjelmakauden 2025–2028 tavoitteista on tietoperusteinen valvonta. Valvontatietoa tulee hyödyntää ja vähittäismyyntilupien ja tukkumyynti-ilmoitusten rekisteri Turrea sekä keskitettyä toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmä Vatia ylläpidetään ajantasaisesti. Ajantasaista tietoa käytetään oman valvontayksikön toiminnan suunnitteluun, sekä riskiperusteiden valvonnan muodostamiseen.

Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmaan kirjataan tupakkalain mukainen valvonta, joka on mahdollista suunnitella etukäteen. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi aikaa kuluu myös esimerkiksi erilaisten valitusten tai ilmiäntöjen käsittelyyn, vähittäismyyntilupahakemusten käsittelyyn, mahdollisten asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittelyyn sekä yleiseen neuvontaan ja ohjaukseen.

5.2 Tupakkalain valvonnan sisältö

5.2.1 Lupamenettely

Tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän myyntipaikka- ja luvanhaltijakohtaisen vähittäismyyntiluvan perusteella. Liikennevälineessä tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin luvan myöntää luvanhakijan kotikunta.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntilupa myönnetään kirjallisesta hakemuksesta, jos hakija on esittänyt hyväksyttävät laissa mainitut asiapaperit ja selvitykset. Myyntiluvasta peritään hyväksytyyn taksan mukainen maksu. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvan haltijalta peritään vuosittainen myyntipistekohtainen valvontamaksu.

5.2.2 Tupakkalain mukaiset tarkastukset

Kunnan tehtävänä on tarkastaa tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja sijoittelua myyntipisteessä, tai etämyynnissä. Myös tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa tulee valvoa. Lisäksi kunta valvoo, että tupakkalain alaisten tuotteiden myyntipaikoissa myytävien tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat säännösten mukaisia, ja ettei myynnissä ole savuketta tai kääretupakkaa, jossa on tunnusomainen tuoksu tai maku. Kunta tekee tarvittaessa ilmoituksen Valviralle, mikäli havaitsee säännöstenvastaisia vähittäismyyntipakkauksia tai tuotteita. Kunta huolehtii lisäksi siitä, että vähittäismyyjä ei jatka selvästi lainvastaisen tuotteen myyntiä kuluttajille. Kunta valvoo myös tupakointikieltojen ja -rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarvittaessa annetaan ohjeita, toimenpidekehotuksia ja määräyksiä, jotta lain edellytykset toteutuvat. Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten. Tarkastuksella käytetään Vatiin luotuja tarkastuslomakepohjia. Tarkastuksella tehdyt havainnot kirjataan ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä Vatiin.

Tupakkalain toteutumista voidaan valvoa samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa. Esimerkiksi elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin kohdistuvan elintarvikelain valvonnan yhteydessä on luontevaa yhdistää myös tupakkalain ja lääkelain perusteella tehtävää valvontaa.

Samoin tupakointikieltojen noudattamista valvotaan esimerkiksi kouluihin ja päiväkoteihin terveydensuojelulain nojalla tehtävien tarkastusten yhteydessä.

Valituksiin tai ilmiantoihin perustuvat suunnittelemattomat valvontatapaukset hoidetaan ensisijaisesti suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä niiden taustalla on yleensä epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta.

5.3 Tupakkalain mukaiset pakkokeinot

Kunnan viranomaisen voi tapauskohtaisesti harkita, riittääkö tupakkalain vastaisen toiminnan seurauksiksi rikkomuksen tai laiminlyönnin toteaminen, opastaminen ja kehoitus korjata tilanne. Jos tämän ei katsota riittävän, kunnan antama kieltö, vähittäismyyntiluvan peruuttaminen ja uhkasakko ovat mahdollisia toimenpiteitä lainvastaisen toiminnan lopettamiseksi.

5.4 Valvontakohteet

Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat tupakointitilalliset ravintolat, tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden ja tupakointivälineiden myyntipaikat ja myös kyseisten tuotteiden tukkumyyntipaikat, sekä tuotteiden etämyynti. Tarkastustiheyksissä ja tarkastukseen käytettävässä ajassa noudatetaan Valviran Valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman ohjeita vuosille 2025–2028. Tarkastustiheys perustuu Valviran laatimaan riskinarviointiin, unohtamatta paikallisen ja kohdekohtaisen riskinarvion käyttöä. Paikallinen ja kohdekohtainen riskinarvio vaatii aina valvontatiedon keräämisestä pidemmältä aikaväliltä.

Ohjelmakauden aikana tarkastuksia voidaan lisäksi tarvittaessa kohdentaa riskinarvioinnin perusteella, mikäli valvontakohteella on riskejä lisääviä tai vähentäviä tekijöitä.

Riskejä lisääviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi:

- valvontahistoriasta ilmenevät aiemmat rikkomukset taikka muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin
- omavalvonnan puutteellisuus
- tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja/tai mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)
- Toimintaympäristössä tunnistetut muut riskit

Riskejä vähentäviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi:

- Moitteeton aiempi kohteesta kerätty valvontatieto sekä toiminnanharjoittajan kyvykkyys ja motivaatio noudattaa tupakkalain säännöksiä.

Tupakka- ja lääkelain mukaisten valvontakohteiden lukumäärä, suunnitellut tarkastustiheydet ja tarkastuksiin keskimäärin käytettävä aika on esitetty liitteessä 3.

5.5 Valvonnan painopisteet ja projektit

Valtakunnalliset tupakkalain valvontaohjelman painopisteet vuosille 2025-2028 ovat: yhteistyö ennaltaehkäisevän päihdetyön kanssa, laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa, etämyynnin ja markkinoinnin valvonta, sekä savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta.

Taulukko 8. Tupakkalain valvontaohjelman painopisteet vuosille 2025-2028

Toimintavuosi	2025	2026	2027	2028

Painopiste	Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa	Etämyynnin ja markkinoinnin valvonta
	Ehkäisevä päihdetyö	
	Savuttomat nikotiini tuotteet tuotevalvonnan näkökulmasta	

5.5.1 Ehkäisevä päihdetyö

Ensimmäisenä esiteltävä painopiste on ehkäisevä päihdetyö. Eri tahojen välinen yhteistyö on keskeisessä roolissa EPT-lain soveltamisessa. Tätä tavoitetta edistetään Haapajärven kaupungin yhteistoiminta-alueella osallistumalla ehkäisevää päihdetyötä kunnassa tai seudulla harjoittavien tahojen toimintaan. Painopisteen tavoitteena on kehittää tupakkalain valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista.

5.5.2 Savuttomat nikotiini tuotteet tuotevalvonnan näkökulmasta

Toinen valvontakauden esiteltävä painopiste on savuttomat nikotiini tuotteet tuotevalvonnan näkökulmasta. Näiden tuotteiden valvonta ja määrittely hallituksen esityksessä tupakkalain muuttamiseksi (HE 38/2024) on uusi osa-alue ja lisäksi tupakkalakiin.

Paikallisessa valvonnassa huomioidaan savuttomien nikotiini tuotteiden osalta niille sallitut nikotiinirajat, tuoksut ja maut. Lisäksi valvonnassa huomioidaan vähittäismyyntipakkauksien osalta voimassa olevat vaatimukset ulkoasun ja terveystietojen osalta. Kaiken kaikkiaan savuttomien nikotiini tuotteiden tuotevalvonnan tulee valvoa tupakkalain vaatimalla tavalla ja myös ikäraja valvonta tulee huomioida.

Valvontakohteita koskevassa riskinarvioinnissa tulee ottaa huomioon, että moni kyseisten tuotteiden myyntipaikoista voi olla sellaisia, joilla ei ole joko viimeaikaista tai ollenkaan kokemusta tupakkalain alaisten tuotteiden myynnistä.

5.5.3 Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin on tullut 20.5.2019 alkaen pakollisina ominaisuuksina turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyssjärjestelmän mukainen yksilöllinen tunnistus. Näiden pakkausmerkintöjen avulla pystytään varmistamaan tupakkatuotteen aitoudesta sekä jäljittämään tuote valmistuksesta aina vähittäismyyntiin asti. Vähittäismyyntipakkausten uusien pakollisten merkintöjen tarkoituksena on ehkäistä tupakkatuotteiden laittomaa kauppaa.

Savukkeet ja kääretupakkatuotteet ovat kuuluneet laittoman kaupan ehkäisyä koskevan sääntelyn piiriin 20.5.2019 alkaen. Laittoman kaupan ehkäisyä koskeva sääntely laajeni 20.5.2024 alkaen koskemaan myös muita tupakkatuotteita. Tupakkalain valtakunnallisen valvontaohjelmakauden painopisteenä vuosille 2025–2026 on laittoman kaupan ehkäisyä koskevan sääntelyn laajentumisen huomioiminen sekä jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa.

Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten laittoman kaupan ehkäisyä koskevien pakollisten pakkausmerkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät.

Tupakkatuotteiden laittoman kaupan ehkäiseminen alueellisesti ja valtakunnallisesti edellyttää laittoman kaupan ehkäisemistä paikallisesti. Valvonnan toteutumiseksi Haapajärven kaupungin ympäristöterveyden valvontayksikössä tullaan tämän vuoksi kiinnittämään huomiota viranomaisyhteistyön luomiseen ja vakiinnuttamiseen sekä yhteistyön toimivuuteen etenkin tilanteissa, joissa sääntelyä ei ole noudatettu. Tupakkatuotteiden tulee lähtökohtaisesti olla jäljitettävissä koko EU:n alueella. Toimintatapojen luominen mahdollisten häiriötilanteiden varalle on varautumista, joka on myös yksi ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman kauden 2025–2028 tavoitteista.

Myös tämän osa-alueen valvontatiedoilla voidaan vaikuttaa valvontasuunnitelman mukaisen riskinarvion muodostumiseen.

5.5.4 Etämyynnin valvonta

Tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden ja poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden rajat ylittävä etämyynti on kielletty. Myöskään Suomeen sijoittautunut elinkeinonharjoittaja ei saa myydä tai muutoin luovuttaa mainittuja tuotteita kuluttajalle kuluttajansuojalain (38/1978) 6 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua etäviestintä käyttäen.

Etämyynnin kieltö on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita. Etämyynnin kiellon tarkoituksena on muun muassa vähentää alaikäisten mahdollisuuksia hankkia tupakkalain alaisia tuotteita.

Käytännössä etämyyntikieltö merkitsee puuttumista etämyyntikiellon piirissä olevien tuotteiden myyntiin internetin välityksellä. Etämyynnissä myyjä ei pysty valvomaan jatkuvasti ostotilannetta, mitä tupakkalain 55 §:ssä edellytetään. Lisäksi markkinointikiellosta johtuu, että nikotiinipusseja tai muita tupakan vastikkeita ei voimassa olevan tupakkalainkaan mukaan saa esitellä esimerkiksi internetin verkkokaupoissa.

Etämyynnin valvonta edellyttää perinteisten valvontakäytänteiden, kuten fyysisten tarkastuskäyntien, rinnalle uusia toimintatapoja. Etämyynnin toimintaympäristö huomioiden valvontaa on mahdollista toteuttaa käytännössä kirjallisin menettelyin ja ohjeistuksin. Toisaalta esimerkiksi myyntipaikkaan toteutettavan fyysisen tarkastuskäynnin yhteydessä tulisi valvonnassa kiinnittää huomiota toimijan myyntitoiminnan järjestämiseen laajemmin kokonaisuudessaan, eli kiinnittää huomiota myydäänkö tuotteita esimerkiksi myös verkkokaupoissa.

Haapajärven kunnan ympäristöterveys valvoo etämyyntikiellon noudattamista. Kunta voi kieltää tällaisen toiminnan ja tehostaa kieltöä uhkasakolla. Lisäksi etämyyntikiellon rikkominen on peruste vähittäismyyntiluvan peruuttamiselle.

5.5.5 Markkinoinnin valvonta

Tupakkalaissa säädettyjä tuotteita koskee ehdoton markkinointikieltö. Markkinointikieltöä koskeva sääntely on välineneutraali kattaen kaikki tupakkalaissa tarkoitettut tuotteet sekä kaiken myynninedistämistoiminnan. Markkinointikiellon valvontaa haastavat markkinoinnin moninaiset kanavat ja toteuttamisen tavat.

Markkinointia toteutetaan yhä enemmän sähköisessä toimintaympäristössä ja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tupakkalain alaisten tuotteiden erikoisliikkeiden määrä on kasvamaan päin, kun nikotiinipusseihin alettiin soveltaa tupakkalakia toimintaympäristön kuvausta koskevan osion mukaisesti. Kyseisten myyntipaikkojen määrä voi edelleen kasvaa etämyyntikiellon laajennuttua savuttomiin nikotiinituotteisiin lakimuutoksen jälkeen. Etämyynnin valvontaa vastaavasti kunnan on valvonnassaan kiinnitettävä huomiota markkinointikieltöä koskevan sääntelyn noudattamiseen paitsi vähittäismyyntipaikoissa, myös myyntipaikkojen mahdollisilla verkko- ja sosiaalisen median sivustoilla ja tileillä.

Houkuttelevan näköiset tuotteet ja vähittäismyyntipakkaukset ovat toimineet tupakkalain alaisten tuotteiden yhtenä tärkeimmistä markkinoinnin keinoista. Markkinoinnin valvontaa on pyritty helpottamaan ja tehostamaan vähittäismyyntipakkausten ja tuotteiden ulkoasua koskevalla yhdenmukaistamista tavoittelevalla sääntelyllä. Edellä mainittu sääntely on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti koskemaan muun ohella myös savuttomia nikotiinituotteita. Valvonnan toteuttamisessa tulisi kiinnittää huomiota viranomaisyhteistyön sujuvuuteen.

Viranomaisten välinen tiiviin yhteistyön edistäminen paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla mahdollistaa tehokkaan puuttumisen tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden markkinointikiellon valvontaan. Tupakkalain alaisten tuotteiden haittojen osalta erityisenä suojeltavana ryhmänä on pidetty lapsia ja nuoria, ja tätä muun muassa laajalla markkinointikiellon sääntelyllä ja sen noudattamisen valvonnalla pyritään turvaamaan.

6 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA

6.1 Johdanto

Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ohjelma (EHO)

Eläinlääkintähuollon valtakunnallisesta ohjelmasta säädetään tällä hetkellä voimassa olevan eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 8 §:ssä ja valtioneuvoston asetuksessa eläinlääkintähuollosta (1031/2009, 1 §). Uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee voimaan vuonna 2026. Kunnan vuoden 2025 eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelman perustana on tällä hetkellä voimassa oleva lainsäädäntö. Suunnitelma sisältää myös viitteitä uuteen eläinlääkintähuoltolakiin.

Ruokaviraston laatiman eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman tavoitteena on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalveluiden järjestämistä. Tarkoituksena on lisätä valvonnan suunnitelmallisuutta, tehokkuutta ja laatua ohjaamalla valvontasuunnitelmien laatimista aluehallintovirastoissa ja kunnissa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja varmistaa toiminnanharjoittajien samanarvoinen asema suhteessa valvontaan. Ohjelma sisältää lisäksi eläinlääkäripalveluiden saatavuutta ja laatua koskevat yleiset tavoitteet. Ohjelmalla pyritään varmistamaan, että vastuutahot varaavat riittävät henkilö- ym. resurssit valvontatehtäviin ja eläinlääkäripalveluihin koko maassa.

Eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään lisäksi elintarvikelaissa (297/2021), eläintautilaissa (76/2021), eläinten hyvinvointilaissa (693/2023), eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014), sivutuotelaissa (517/2015) ja maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013). Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma sisältää valvonnan painopisteet ja toimenpiteet eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan päämäärien saavuttamiseksi. Tarkemmat kuvaukset toimenpiteistä julkaistaan Eläinlääkintähuollon valtakunnallisessa ohjelmassa (EHO). Valvontasuunnitelma on laadittu vuosille 2015–2025.

Kunnan valvontasuunnitelma

Suunnitelma ja kuvaus eläinlääkäripalveluiden ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä on laadittu Eläinlääkintähuoltolain 765/2009 10 §:n mukaisesti ja se sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä Haapajärven kaupungin ympäristöpalveluiden yhteistoiminta-alueella. Elintarvikkeiden alkutuotannon ja turvallisuuden valvonta on osa eläinlääkintähuoltoa ja se sisältyy elintarvikevalvontasuunnitelmaan.

Kunnan suunnitelmassa on huomioitu valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma ja se arvioidaan ja tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Aluehallintovirasto (AVI) ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista. Painopistealueet vuodelle 2025 ovat pääosin Ruokaviraston ja AVI:n suorassa ohjauksessa toteutettavia toimenpiteitä. Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella huolehditaan siitä, että käytettävissä on riittävästi henkilöresurssia Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ohjaamiin valvontatehtäviin.

Valvontasuunnitelmaan vaikuttavat edelleen vaihteleva ja ennustamaton eläintautitilanne, kuten lintuinfluenssa ja afrikkalaisen sikaruton tulo Ruotsiin, sekä monet lainsäädäntömuutokset, jotka korostavat erityistilanteisiin varautumisen tärkeyttä.

Uutta eläinten hyvinvointilakia on sovellettu vuoden 2024 alusta alkaen. Lainsäädäntöuudistukset ovat lisänneet merkittävästi koulutus- ja ohjeistustarvetta.

Tuotantoeläintilojen määrän väheneminen ja keskittyminen yhä suurempiin yksiköihin kasvattaa edelleen tilojen ennakoivan terveydenhuoltotyön merkitystä. Eläinlääkäreiden työnkuva on muuttunut akuutista sairaanhoidosta suunnitelmallisen ennaltaehkäisevän työn suuntaan. Lemmikit ovat tämän päivän yhteiskunnassa perheenjäsenen asemassa ja niiden kotimainen ja kansainvälinen kauppa on vilkasta. Siten lemmikkeihin kohdistuville eläinlääkäripalveluille asetetaan yhä suurempia odotuksia ja vaatimuksia. Myös hevosostalouden elinkeino- että harrastetoimintalla on kasvava rooli eläinlääkäripalvelujen käyttäjänä. Alueella

on jo useita ammattimaisesti (ilmoituksenvarainen toiminta) toimivia lemmikkieläinten ja hevosten kasvattajia, joiden tilat ja toiminta tulee tarkastaa vuosittain.

Suomessa yksityisten eläinlääkäripalveluiden määrä ja palveluvalikoima kasvaa edelleen ja entistä suurempi osa eläinlääkäripalveluista on yksityisten tuottamia. Tällä alueella ei ole yksityisiä palveluntuottajia, mutta täällä käytetään myös maanlaajuisesti toimivia eläinlääkintäpalveluja tarjoavia yrityksiä nautaterveydenhuollossa ja hevosten hoidossa. Lemmikkieläimiä viedään kauemmaksi yksityisille klinikoille vaatiin jatkohoitoihin.

6.2 Voimavarat

6.2.1 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako

Haapajärven kaupungin ympäristöpalveluiden eläinlääkintähuollon resurssitarpeen kartoitus on tehty valtakunnallista EHO:n lomaketta käyttäen ja se on esitetty liitteessä 1. Eläinlääkintähuollossa on 2 osa-aikaista valvontaeläinlääkärin virkaa, neljä täyttä ja kaksi 50-%:sta kunnaneläinlääkärin (praktikko) virkaa ja yksi 100 % klinikkaeläintenhoitajan toimi.

Valvontaeläinlääkärin tehtäviin kuuluvat eläinlääkintähuoltolain 15 §:n mukaiset valtion varoista korvattavat valvontatehtävät sekä elintarvikelain mukaisia valvontatehtäviä alkutuotannossa. Virkaan ei kuulu praktiikkaa tai päivystysvelvollisuutta. Valvontaeläinlääkärit tekevät alueella pääsääntöisesti kaikki valvontatehtävät ja eläinsuojelutarkastukset, mikä mahdollistaa valvonnan ja tarkastusten tasapuolisuuden eikä jääviyttä esiinny. Valvontaeläinlääkärin poissa ollessa kiireelliset eläinsuojelu-, tarttuvien tautien ym. tarkastukset suorittavat praktikkoeläinlääkärit. Vuosina 2021 - 2024 valvontaeläinlääkärin tehtävissä on toiminut kaksi henkilöä 78,43 % työajalla (ma-pe klo 8 -15.30). Näin on saatu ratkaistua valvontaeläinlääkäreiden parityöskentely vaativissa eläinsuojelutapauksissa. Vuodelle 2025 on varattu talousarvioon määrärahat kahden osa-aikaisen (78,43 %) valvontaeläinlääkärin palkkakustannuksiin (n. 1,6 htv).

Praktikkoeläinlääkärin työnkuvaan kuuluu peruseläinlääkäripalveluiden tarjoaminen arkipäivisin sekä kiireellisen eläinlääkärinavun antaminen päivystysaikana. Praktikkoeläinlääkärit työskentelevät virka-aikana klo 8–16. Kiireellinen eläinlääkäriavun antaminen virka-ajan ulkopuolella eli eläinlääkäripäivystysvelvoite kuuluu jokaiseen praktikkovirkaan. Jokaista täyttä praktikkovirkaa kohden tulee arkipäivystys kerran viikossa ja viikonloppupäivystys joka 5. viikonloppu. Praktiikka-alueella on nautavaltaista sekapraktiikkaa.

Klinikkaeläintenhoitaja hoitaa pieneläinten ajanvarauksen, avustaa eläinlääkäreitä, tekee tiettyjä toimenpiteitä, käsittelee laboratorionäytteitä, vastaa väline- ja vaatehuollosta ja osallistuu yhteisvastaanoton siivoukseen.

Kaikkien kunnaneläinlääkäreiden ja toisen valvontaeläinlääkärin ensisijainen viran toimituspaikka on yhteisvastaanotto Haapajärvellä. Toisen valvontaeläinlääkärin työpiste on Haapajärven kaupungintalolla. Yhteisvastaanoton lisäksi myös Pyhäjärvellä on vastaanotto, jossa voidaan suorittaa pieniä toimenpiteitä. Etätöinä voidaan osallistua joihinkin kokouksiin ja koulutuksiin sekä tehdä erilaisia raportointi- tai kirjallisuustehtäviä.

Pyhäjärven kaupunki vastaa tämän vastaanoton kuluista siltä osin mitä ko. vastaanotolla vastaanottokäynneistä perittävä klinikkamaksu ei kata. Haapajärven kaupungin ympäristöpalvelut vuokraa yhteisvastaanoton tilat JEDU:lta. Tilojen siivouksen hoitaa PPE-Köökki Oy. Kärsämäeltä on vuokrattu eläinlääkäriä varten toimisto- ja sosiaalitala Kiinteistö Oy Kärsämäen Taitotalolta. Tiloja siivoaa Siikalatvan Ruokapalvelut Oy. Kärsämäen kunta vastaa Kärsämäellä sijaitsevien eläinlääkäritilojen kuluista.

6.2.2 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen ja työssä jaksamisen varmistaminen

Uutta viranhaltijaa rekrytoitaessa, hakijan tulee esittää haastattelussa alkuperäiset opinto- ja mahdolliset työtodistukset. Ympäristölautakunta voi tarvittaessa pyytää aluehallintovirastoa tarkastamaan hakijan pätevyyden Ruokavirastosta tai itse tarkastaa hakijan laillisuuden toimia Suomessa laillistettuna eläinlääkärinä Ruokaviraston ylläpitämästä eläinlääkärirekisteristä. Tarvittaessa ympäristöjohtaja ottaa myös yhteyttä hakijan edelliseen työnantajaan. Samoin toimitaan sijaisia rekrytoitaessa. Uuden eläinlääkärin työhön perehdyttämisestä vastaavat ympäristöjohtaja ja eläinlääkärit.

Alueen eläinlääkäreille ei ole tehty valmista koulutusrunkoa. Eläinlääkärit hakevat koulutukseen sitä mukaa, kun kiinnostavaa koulutusta järjestetään. Tavoitteena on tarjota täydennyskoulutusta kahdeksan (8) arkipäivää kalenterivuodessa koulutusmäärärahat huomioiden. Jokaisella praktikolla on mahdollisuus syventää ammattitaitoaan tietyillä sektoreilla kiinnostuksensa mukaan esim. tuotantoeläimet, hevoset jne. Ympäristöjohtaja hyväksyy koulutukset. Eläinlääkärilehden mukana jaetaan vuosittain Koulutuskalenteri-niminen lehti, jossa on eläinlääkäreille suunnattua koulutusta. Lähinnä praktiikkaa tekeville eläinlääkäreille tarkoitettua koulutuksesta vain hyvin pieni osa on tiedossa kuukausia ennen ko. koulutusta. Koulutuksia järjestävät myös lääkefirmat, jotka informoivat sponsoroimastaan/järjestämästään koulutuksesta postitse noin 1–2 kk ennen koulutuspäivää. Valvontaeläinlääkärit saavat pääsääntöisesti sähköpostitse koulutus- tai työkokouskutsun suoraan aluehallintovirastolta tai Ruokavirastolta.

Valvontaeläinlääkärit osallistuvat mahdollisuuksien mukaan erilaisiin koulutuksiin, jotta heillä olisi riittävä ja asianmukainen hallintomenettelyjen tuntemus uuden eläinten hyvinvointilain ja elintarvikevalvonnan alalta. Tarvittaessa he pystyvät pyytämään apua aluehallintovirastolta, Ruokavirastolta tai ympäristöjohtajalta.

Valvontaeläinlääkärien osallistuessa koulutukseen tai ollessaan lomalla tai vapaalla praktikkoeläinlääkärit hoitavat mahdolliset kiireelliset eläinsuojelutarkastukset. Praktikkoeläinlääkärit sijaistavat toisiaan koulutusten aikana.

Eläinlääkärien työ voi olla henkisesti kuormittavaa erityisesti vaikeissa valvontakohteissa. Työnantaja tarjoaa mahdollisuuden työnohjaukseen ja työpsykologin palveluiden käyttämiseen, sekä ammatilliseen kuntoutukseen henkilöstön jaksamisen tukemiseksi. Mikäli järjestetään valtakunnallisia hankkeita työhyvinvoinnin lisäämiseksi, niihin pyritään osallistumaan.

6.3 Tietojärjestelmät

Virkatehtävät

Ympäristöterveydenhuollossa on käytössä valtakunnallinen keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallinta-järjestelmä VATI. Järjestelmään kirjataan terveydensuojelulain ja elintarvikelain mukaiset, mukaan lukien alkutuotannon valvonta, valvontakohteet, -suoritteet ja -asiakirjat. Muiden lakien ja asetusten mukaisia valvontakohteita, -suoritteita ja -asiakirjoja ei kirjata VATI:iin. Näiden kirjaamisesta kerrotaan alla.

Valvontaeläinlääkärit pitävät omaa kirjanpitoa vireille tulleista eläinsuojeluilmoituksista ja kaikista tehdyistä tarkastuksista, sekä muista suoritteista. Asiakirjat lähetetään aluehallintoviraston arkistoon ja tallennetaan verkkokansioon, johon on pääsy valvontaeläinlääkärien lisäksi ympäristöjohtajalla. Kaikki pöytäkirjat mahdollisine liitteineen löytyvät paperiversioina valvontaeläinlääkärien työhuoneesta. Päätökset tallennetaan lupasihteerin toimesta Dynasty10-asianhallintajärjestelmään.

Vuonna 2024 otettiin käyttöön ns. formulalomake. Tämä on uusi sähköinen tiedonsiirtojärjestelmä AVI:n ja kunnan viranhaltijoiden välille tarkentamaan tilastointia ja helpottamaan tietojen siirtoa.

Pikantti

Ruokaviraston ekstranettinä toimii Pikantti. Pikantista löytyy mm. ohjeita, oppaita, työtiloja, Ruokaviraston lausuntopyyntöjä ja koulutustallenteita eläinlääkintähuoltoon, elintarvikevalvontaan ja VATI:n käyttöön liittyen. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat voivat hakea käyttötunnuksia Ruokaviraston Pääsynhallinnan kautta. Valvontaeläinlääkäreillä on tunnukset.

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri EPR ja eläintenpitokieltoarekisteri

Valvontaeläinlääkäreillä on tunnukset eläintenpitäjärekisteriin ja eläintenpitokieltoarekisteriin. Eläintenpitäjärekisteriin on liitetty myös haaskapaikkarekisteri.

Naseva ja Sikava

Eläintautien torjuntayhdistys ETT ry ylläpitää selainpohjaisia internet- sovelluksia nimeltään Naseva ja Sikava, joita tilan kanssa terveydenhuoltosopimuksen tehnyt kunnaneläinlääkäri käyttää osana terveydenhuoltotyötä. Valvontaeläinlääkäreillä ei ole näihin käyttöoikeutta.

TRACES (Trade Control and Expert System)

Alueella tarve TRACES-järjestelmän käyttöön on ollut hyvin vähäistä. Valvontaeläinlääkäreillä on tunnukset uudistuneeseen TRACES-järjestelmään. Mikäli muilla eläinlääkäreillä ilmenee tarvetta järjestelmän käyttämiseksi, voidaan pyytää aluehallintovirastolta apua.

ELTE

ELTE- kokonaisuus sisältää eläinten terveyden ja hyvinvoinnin viranomaistietoja; eläintaudit, lääketieto, tunnistaminen ja rekisteröinti, luvat ja hyväksynnät, eläinlääkärirekisteri, eläinten hyvinvointi.

ELTE-järjestelmässä toimii karttaohjelma, jonka avulla voi määritellä rajoitusvyöhykkeet kartalle ja hakea vyöhykkeillä sijaitsevat eläinten pitopaikat esim. tarttuvien eläintautien hallinnassa.

Eläinlääkärit saavat tarvittaessa Ruokavirastolta järjestelmän käyttöoikeudet.

Praktiikkaohjelma

Syyskuussa 2023 otettiin käyttöön yhteinen praktiikkaohjelma KliniQ. Aiemmin jokaisella praktikkoeläinlääkärillä oli oma potilastieto ja laskutusohjelma. Ohjelman kustannuksista vastaa ympäristöpalvelut.

Työlista

Praktikoiden käytössä on selainpohjainen excel-työlista, josta seurataan eläinlääkäreiden poissaoloja, päivystysvuoroja ja -vapaita. Eläinlääkärit voivat sopia päivystysten vaihdoista keskenään ja tekevät muutokset suoraan työlistaan sovitulla tavalla. Lupasihteeri kerää listasta kuukausittain eläinlääkärikohtaiset päivystykset päivystyskorvausten maksamista varten ja tilastoi samalla päivystysvapaiden tilanteen.

Nutarekisteri

Rekisteristä löytyvät jokaisen nautaeläimen yksilötiedot kuten EU-tunnus, syntymäaika, sijaintitieto, rotu, sukupuoli, emätieto ja omistajatiedot. Näiden lisäksi teurastamot ja välittäjät tekevät teurastus- ja välitysilmoitukset nutarekisteriin. Nutarekisterin avoimen rajapinnan (NAVRA) avulla hävityslaitokset pystyvät tekemään hävitysilmoituksia keräämistään kuolleista nautoista, joten jokaisen elintarvikeketjun ulkopuolellekin jääneen naudan jäljitettävyyden varmistetaan.

Lammas-, vuohi- ja sikarekisteri

Järjestelmä, joka mahdollistaa tunnistamisen ja rekisteröinnin sekä tapahtumien, eläinmäärien ja siirtojen ilmoitusten tekemisen, seurannan ja tunnistimien tilauksen.

Koirarekisteri

Ruokaviraston ylläpitämä uusi virallinen ja maksullinen rekisteri, jossa tulee olla kaikkien suomalaisten koirien tunnistus- ja omistajatiedot. Vuoden 2024 loppupuolella rekisterissä on yli puolet koirista.

Eläintietojärjestelmät ovat joidenkin tietojen osalta selattavissa seuraavissa sovelluksissa kuten Tukisovellus, ELTE, Vipu-palvelu, Eläinvalvontasovellus, Nettiktras, Minun maatilani, Sikava ja Naseva.

6.4 Yhteistyö ja viestintä**6.4.1 Viranomaisten välinen yhteistyö ja viestintä**

Ympäristöjohtaja vastaa viestinnästä valvontayksikön sisällä sekä tiedottamisesta valvontayksikön ulkopuolelle. Viestintään kuuluvat asiakaspalvelu, neuvonta ja opastus sekä tiedottaminen. Valvontaeläinlääkärit neuvovat ja opastavat kuntalaisia mm. eläinsuojeluun tai alkutuotantoon liittyvissä asioissa sekä hoitavat tarvittavan viranomaistiedottamisen praktikkoeläinlääkäreille, poliisille ja aluehallintovirastolle. Osa valvontaeläinlääkärin työstä on valtion kustantamia valvontatehtäviä ja tämän vuoksi yhteistyö ja viestintä aluehallintoviraston läänineläinlääkäreiden kanssa on jatkuvaa.

Valvontaeläinlääkäreiden työpiste sijaitsevat eläinlääkäreiden yhteisvastaanotolla ja Haapajärven kaupungin talolla, lisäksi valvontaeläinlääkärit osallistuvat säännöllisesti ympäristöterveydenhuollon palaveriin. Tämä mahdollistaa tiiviin yhteistyön eläinlääkäreiden ja muiden ympäristö- ja rakennusvalvontapalveluiden viranhaltijoiden kanssa.

Ulkoisena viestintäkanavana käytetään kuntayhtymän internetsivuja sekä Haapajärven kaupungin eläinlääkäreiden ja Haapajärven kaupungin Facebook-sivuja.

Haapajärven kaupunki, Kalajoen kaupunki, Ylivieskan kaupunki ja Ympäristöpalvelut Helmi ovat tehneet sopimuksen valvontaeläinlääkäriyhteistyöstä jo vuonna 2014. Sopimus mahdollistaa yhdessä tehtävät tarkastukset, yhteistyön pöytäkirjojen laatimisessa sekä konsultoinnin sopimuksen tehneiden kuntayhtymien kesken.

6.4.2 Häiriötilanneviestintä ja varautuminen häiriötilanteisiin

Kuntayhtymällä on olemassa erillinen valmiussuunnitelma häiriötilanteiden varalle.

Ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma, joka sisältää kaikki ympäristöterveydenhuollon osa-alueet, on laadittu yhteistyössä Ylivieskan kaupungin, Ympäristöpalvelut Helmen ja Kalajoen yhteistoi-
minta-alueen kanssa. Ajantasainen häiriötilannesuunnitelma on valvontahenkilöstön luettavissa ja päivi-
tettävissä Kalajoen toiminta-alueen Teams-alustalla.

Aluehallintoviraston helposti leviävien eläintautien valmiussuunnitelma on osa Ruokaviraston valtakunnal-
lista valmiussuunnitelmaa. Aluehallintovirasto on perehdyttänyt toiminta-alueelleen valmiuseläinlääkäreitä.
Haapajärven kaupungin ympäristöpalveluiden alueella valmiuseläinlääkärinä on eläinlääkäri Matti Tölli. Ni-
metty valmiuseläinlääkäri osallistuu vuosittain aluehallintoviraston järjestämään valmiuseläinlääkäreille
suunnattuun koulutukseen ja Ruokaviraston vuosittain järjestämään valmiuspäivään. Helposti leviävien
eläintautien torjuntaan liittyvät ohjeet ja materiaali on koottu Ruokaviraston ylläpitämiin sähköisiin alus-
toihin kuten Pikanttiin.

Vastustettavien eläintautien osalta viestintävastuu on Ruokavirastolla ja aluehallintovirastolla.

6.5 Maksut

Elintarvikelain ja eläinten hyvinvointilain mukaiset ensimmäiset valvontatarkastukset ovat asiakkaalle mak-
suttomia, mutta vuoden 2025 alusta lähtien myös eläinsuojelukäyntien uusintatarkastuksista on tarkoitus
alkaa periä maksu. Haapajärven kaupungin ympäristölautakunta hyväksyy maksutaksan alueelle, kun
suunnitelma saa lainvoiman.

Eläinlääkäri perii käyntimaksun, toimenpidemaksun, korvauksen käytetyistä lääkkeistä ja tarvikkeista sekä
mahdollisen kilometrikorvauksen suoraan asiakkaalta.

Klinikkamaksun asiakas maksaa kuntayhtymälle käydessään pieneläinvastaanotolla joko maksupäätteellä
tai eläinlääkärin antaman laskun mukaisesti. Klinikkamaksuja peritään sekä Haapajärven, että Pyhäjärven
vastaanotolla ympäristölautakunnan hyväksymän klinikkamaksutaksan mukaan. Klinikkamaksuilla kate-
taan laitteiden investointi- ja ylläpitokuluja, tilojen vuokrakuluja sekä vastaanottoavustajan palkkakuluja.
Eläinlääkäreiden päivystysnumero (arkisin klo 15 - 8, sekä viikonloppuisin ja arkipyhisin) on maksullinen.

6.6 Valvonnan toimeenpano

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan tavoitteena on toteuttaa eläintautilainsäädännössä, eläin-
suojelulainsäädännössä ja eläinten lääkitsemislainsäädännössä, eläinten tunnistamis- ja rekisteröintilain-
säädännössä, sekä sivutuotelainsäädännössä asetettuja päämääriä.

Valvonnan toimeenpanossa huomioidaan Ruokaviraston määrittelemät elintarvikeketjun valvonnan kehit-
tämisteemat kunnissa vuodelle 2025, joita ovat:

- Sivutuotteiden jäljitettävyyys
- Antibioottivahinkojen välttäminen
- Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteröinnin valvonnan tehostaminen
- Siipikarjan salmonellavalvonnan tehostaminen
- Tallien lääkekirjanpidon valvonta

Osa valvonnasta sisältyy valtakunnallisiin nk. valvonnan painopisteisiin. Näiden tavoitteena on kehittää
valvonnan ohjeistusta ja/tai menetelmiä sekä tukea uuden ja osittain myös pidempään voimassa olleen
lainsäädännön toimeenpanoa. Valvonnan painopisteet päivitetään vuosittain.

Kunnan tehtävänä on suunnitella AVI:n ohjauksessa valvonnan toimeenpano, johon sisältyy valvontamää-
rät ja niiden vaatimat resurssit. Kunta vastaa korjaavien toimenpiteiden loppuun saattamisesta. Lisäksi
kunnan tehtävänä on varmistaa valvontatietojen asiallinen dokumentointi, tallentaminen ja raportointi.

6.7 Eläinten terveyden valvonta

6.7.1 Eläintautivalmius

Varautuminen helposti leviävien eläintautien uhkaan on keskeinen osa eläinten terveyden valvontaa. Tautitapausten varhainen havaitseminen, nopeasti käynnistettävät hallintatoimet ja kustannustehokkuus toimenpiteiden valinnassa taudin torjunnan vaarantumatta sekä tarvittavan välineistön nopea saatavuus vaativat etukäteissuunnittelua, hankintoja, sopimuksia, tiedon jakamista, toimijoiden kouluttamista ja käytännön harjoittelua. Välttämättömän eläinlääkintähuollon toimiminen ja henkilöresursointi poikkeustilanteessa on suunniteltava etukäteen. Poikkeustilanteisiin varaudutaan kaikilla eläinlääkintähuollon tasoilla.

Kunnaneläinlääkäri, mukaan lukien myös valvontaeläinlääkäri, huolehtii eläintautilain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta kuntayhtymän alueella. Helposti leviävien eläintautien leviämisen estäminen tapahtuu Ruokaviraston ja aluehallintoviraston alaisuudessa ja ohjeistuksen mukaan. Osa kunnaneläinlääkäreistä on nimetty valmiuseläinlääkäreiksi, jotka ovat saaneet lisäkoulutusta helposti leviävien eläintautien vastustustyöhön. Haapajärven ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella valmiuseläinlääkärinä toimii kel Matti Tölli.

Eläinlääkintähuollon häiriötilanteet on huomioitu ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmassa.

6.7.2 Eläintautien luokittelu

Eläinterveys säännösten mukaan taudit jaetaan a-e-luokkaan (luetteloidut taudit):

- A-luokkaan kuuluvat vakavat eläntaudit, joita EU:ssa ei pääsääntöisesti esiinny. Jos tautia havaitaan, ryhdytään sen nopeaan hävittämiseen.
- B-luokkaan kuuluvat vakavat eläntaudit, jotka on tarkoitus hävittää EU:n alueelta monivuotisilla taudin hävittämisohjelmilla.
- C-luokan eläintautien hävittämiseksi EU:n jäsenvaltiot voivat vapaaehtoisesti laatia hävittämisohjelman tai julistaa alueitaan tautivapaiksi. Euroopan komissio hyväksyy hävittämisohjelmat ja tautivapaudet ja niiden perusteella määrittellään eläinten ja sukusolujen siirto- ja tuontiehdot.
- D-luokan eläntauteja valvotaan eläinten ja sukusolujen tuonneissa ja siirroissa. Kaikki a–c-luokan eläntaudit kuuluvat myös d-luokkaan.
- E-luokan eläintautien esiintymistä seurataan ja niiden esiintymisestä raportoidaan muille maille. Kaikki a–d-luokan taudit kuuluvat myös e-luokkaan.

Kansallisen eläintautilain mukaan muu kuin a–c-luokan tauti voidaan nimetä muuksi torjuttavaksi eläintaudiksi tai valvottavaksi eläintaudiksi. Lisäksi muu kuin e-luokan tauti voidaan nimetä muuksi ilmoitettavaksi eläintaudiksi. Suomi voi itse kansallisesti päättää näiden tautien ehkäisy- ja torjuntatoimista sekä näitä tauteja koskevasta ilmoittamismenettelystä.

6.7.3 Eläintautiepäilyt ja -tapaukset

Epäily tarttuvan eläintaudin esiintymisestä voi syntyä eläimen tai eläinryhmän kliinisten oireiden, tuotannon tunnuslukujen muutosten perusteella tai näytteen tutkimisen yhteydessä laboratoriossa. Eläinlääkäri ammattitaidollaan arvioi, onko kyseessä epäily, joka on syytä varmistaa lisätutkimuksilla. Myös Ruokavirasto voi tehdä päätöksen lisänäytteiden ottamisesta.

Zoonoosi on eläinten ja ihmisten yhteisten tartuntatautien yleisnimitys. Tarttuminen voi tapahtua eläimestä ihmiseen tai ihmisestä eläimeen. Esimerkkinä zoonoosista mainittakoon salmonellatartunnat tai eräät influenssat. Tällaisten zoonoottisten tartuntojen leviämisen varalta yhteistyö kuntayhtymä epidemiaselvitustöryhmän kanssa on oltava sujuvaa.

6.7.4 Eläintautien ilmoittaminen

Kunnaneläinlääkärin ja valvontaeläinlääkärin on tehtävä ilmoitus aluehallintovirastoon läänineläinlääkärille viipymättä, jos ilmoitus koskee luetteloitua tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia. Valvottavista ja asetuksen 325/2021 5 §:ssä luetelluista eläintaudeista on ilmoitettava seuraavana arkipäivänä.

Epäiltäessä tai todetessa jotakin välittömästi muille terveystoimintayksiköille ilmoitettavista taudeista, kunnaneläinlääkäri ilmoittaa asiasta viipymättä tartuntataudeista vastaavalle lääkärille sekä ympäristöjohtajalle. Asiaa voidaan hoitaa yhteistyössä Haapajärven kaupungin epidemiatyöryhmän kanssa, jonka kokoonkutsujana toimii ympäristöjohtaja. Tartuntatautilääkärin ja tartuntatautihoitajan sekä muut epidemiaselviytystyöryhmän yhteyshenkilöt löytyvät häiriötilannesuunnitelmasta.

Lainsäädännön nojalla vastustettavat ja ilmoitettavat eläintaudit on lueteltu lainsäädännön lisäksi [Eläintautien luokittelu - Ruokavirasto](#) Ruokaviraston internetsivuilla. Ruokavirasto myös ylläpitää rekisteriä eläintauteja tutkivista laboratorioista. Velvoite ilmoittamismenettelyistä ilmoitettavien eläintautien ja erikseen lueteltujen zoonosien osalta on kirjattu Maa- ja metsätalousministeriön asetukseen muista torjuttavista, valvottavista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista, eläintautien ilmoittamisesta sekä mikrobikantojen toimittamisesta (325/2021).

Kunnaneläinlääkäri ilmoittaa kuukausiyhteenvetoon kuntayhtymän alueella epäillyistä tai todetuista eläintaudeista Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon kuukausittain seuraavan kuun 15. päivään mennessä. Kuukausiyhteenveto tehdään Ruokaviraston internetsivuilta löytyvällä lomakkeella tai vapaamuotoisesti sähköpostitse ilmoittamalla vastaavat tiedot.

Tulevaisuudessa eläintautien ilmoittamisessa voidaan hyödyntää Eläinten terveydenhallintahankkeen (ELTE) sähköistä järjestelmää. Hankkeen osana toteutetaan tietojenkeräysjärjestelmä eläintautien kuukausi-ilmoittamista ja EU-eläinlääkeasetuksen edellyttämää eläinlajikohtaista mikrobilääkkeiden käyttötietoa varten (ELKE). Järjestelmän käyttöönotto on aloitettu 1.4.2022.

6.7.5 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystoiminta

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaudeille on erillislainsäädännöllä säädetty terveystoimintaohjelman vähimmäistasosta. Kana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja keinosiemennyssonneja tai raakamaitoa yli 2500 kg vuodessa suoraan kuluttajalle myyviä nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellavalvonta. Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveystoimintaan lampaiden maedi-visnan ja vuohien CAE-taudin varalta, tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosin tai kalojen BKD:n varalta. Terveystoimintaan liittyy säännöllinen käynti pitopaikoissa ja näytteenotto tai näytteenottojen seuranta. Terveystoimintaohjelmien tarkat kuvaukset sekä eri kustannusten korvattavuus löytyvät eläintautilainsäädännöstä tautikohtaisesti.

Kuntayhtymän alueella on tällä hetkellä yksi (1) lammastilaa, joka kuuluu vapaaehtoiseen Maedi-Visna -ja CAE-terveystoimintaohjelmaan.

Mikäli toimija haluaa liittyä vapaaehtoiseen terveystoimintaohjelmiin, tulee hänen huolehtia terveystoimintaohjelmiin liittymisestä tai niistä eroamisesta, sekä ohjelmanmukaisesta näytteenotosta ja pyytää valvontaeläinlääkäriä tarvittaville tarkastuskäynneille.

Salmonellavalvontaohjelmaan kuuluvia kanaloita on kuntayhtymän alueella kaksi (2), lisäksi vapaaehtoisina kaksi pientä harrastekanalaa. Tuotantokanalat sijaitsevat Kärsämäellä ja Haapajärvellä. Vuosittaisen viranomaisnäytteen ottamisesta vastaa valvontaeläinlääkäri. Valvontaeläinlääkärin vastuulla on huolehtia siitä, että tarkastuskäynnit ja viranomaisnäytteenotot tehdään salmonella-asetuksen edellyttämällä tavalla ja vaadituin väliajoin.

Toimija vastaa terveystoiminnan noudattamiseen liittyvistä näytteenotoista ja kustannuksista. Toimija ei maksa käyntimaksua suoraan kunnaneläinlääkärille, vaan AVI lähettää käynnistä jälkikäteen laskun kunnaneläinlääkärin toimittaman selvityksen perusteella.

Tiedot ja tehdyt tarkastukset terveystoimintaohjelmiin liittyneistä tiloista sekä näytteenotoista pidettävä kirjanpito säilytetään ko. kuntien vastaanotoilla tai valvontaeläinlääkärin työhuoneessa.

Mikäli terveysvalvontaohjelmien seuraamisessa havaitaan laiminlyöntejä, asiasta ilmoitetaan viipymättä aluehallintovirastolle. Aluehallintovirastolta saadun ohjeistuksen mukaan laiminlyönti pyritään korjaamaan terveysvalvontaohjelman mukaiseksi mahdollisimman pian.

6.7.6 Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta

Kuntayhtymän alueella on kahdella eri toimijalla yhteensä neljä (4) luonnonravintolammikkoa. Näiden laitosten valvonnasta ja niihin liittyvästä kirjanpidosta vastaa pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäri. Yksikään näistä ei kuulu vapaaehtoisen BKD-valvonnan piiriin. Valvojan pätevyys valvoa vesiviljelylaitoksia varmistetaan sillä, että valvontaeläinlääkäri osallistuu Ruokaviraston tai aluehallintoviraston järjestämään asiaa koskevaan koulutukseen.

6.7.7 Muu eläintautivalvonta

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto lähettää eläintautiseurantanäytteisiin liittyvät määräykset suoraan valvontaeläinlääkärille. Valvontaeläinlääkäri vastaa näytteiden otosta määräajassa, arkistoi tiedot sekä toimittaa tarvittavat tiedot eteenpäin aluehallintovirastoon tai Ruokavirastoon. Valvontaeläinlääkäriin poissa ollessa näytteenotoista vastaa kunnaneläinlääkäri.

Eläinnäyttelyiden tarkastukset ja lainmukaisuuden varmistaminen tehdään aluehallintoviraston suunnitelman mukaisesti.

Eläinten keinollisen lisääntymisen valvonnasta vastaa valvontaeläinlääkäri. Alueella ei ole luvanvaraisia sperman tai alkioiden keräysasemia tai varastoja.

Rekisteröityjen harrastelintujen pitopaikkojen on oltava kunnan valvontaviranomaisen tiedossa. Ympäristöpalveluiden alueella on Haapajärvellä 2 aktiivista kyyhkyklakkaa.

6.8 Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonta

Eläinten pitäjiä on ennen eläintenpidon aloittamista pääsääntöisesti rekisteröidyttävä eläintenpitäjäksi oman kuntansa maaseutuelinkeinoviranomaiselle tai ELY-keskukselle. Samassa yhteydessä myös eläintenpitopaikka on rekisteröitävä kyseiselle eläinlajille. Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonnasta vastaavat ELY-keskusten tarkastajat ja AVI:n läänineläinlääkärit. Lisäksi kunnaneläinlääkärit tekevät tähän liittyvää valvontaa oman muun valvontatyönsä ohessa neuvomalla toimijoita rekisteröitymisessä ja eläinten merkitsemisessä ja ilmoittamalla havaitsemistaan epäkohdista läänineläinlääkärille tai suoraan ELY-keskuksen tarkastajalle. Vuonna 2023 otettiin käyttöön koirarekisteri, johon omistajan tulee ilmoittaa koiransa omalla kustannuksellaan. Koirarekisterin valvontatoimet alkavat 2024 alusta.

6.9 Eläinten lääkitsemisen valvonta

Lääkitsemislaki (387/2014) on astunut voimaan 1.12.2014. EU:n eläinlääkeasetusta alettiin soveltaa yhdessä kansallisen lainsäädännön kanssa 28.1.2022 lähtien. Lääkitsemislain mukaisia viranomaisia ovat MMM, Ruokavirasto, AVI:t sekä kunnaneläinlääkärit. Aluehallintovirastot toteuttavat osaltaan Ruokaviraston laatimaa eläinten lääkitsemisen valvontaohjelmaa alueellaan. Kunnaneläinlääkärit toimivat AVI:n määräyksen mukaisesti lääkitsemislain mukaisina valvontaviranomaisina eläinten pitopaikoissa.

Aluehallintoviraston määräyksestä lääkekirjanpidon tarkastuksia suorittaa pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäri. Tarkastuksesta laadittu pöytäkirja lähetetään aluehallintovirastoon mahdollisimman pian. Maidontuotantotilojen hygienia- ja tallitarkastuksilla suoritetaan myös lääkitsemisen valvontaa. Alueella ko. tarkastukset suorittaa valvontaeläinlääkäri.

Eläinlääkäreiden lääkkeiden käyttöön liittyvästä valvonnasta vastaa aluehallintovirasto.

6.10 Sisämarkkinakauppa, tuonti ja vienti

6.10.1 Sisämarkkinakauppa

Sisämarkkinakaupan toimijoita koskeva rekisteröintivelvoite poistui uuden eläintautilain 76/2021 myötä. TRACES-järjestelmän seuraaminen on siten entistä tärkeämpää. Toimijoiden, jotka siirtävät jäsenvaltiosta toiseen tiettyjä eläinlajeja, tuotteita, tai eläintaudin aiheuttajamikrobeja ja -loisia on haettava Ruokaviraston suostumusta tai lupaa (Eläintautilaki 49 ja 64 §) Ruokavirastosta. AVI:t seuraavat oman alueensa toimijoiden siirtotapahtumia TRACES-järjestelmästä.

Sisämarkkinatuonti

Suomeen saapuvien erien mukana tulee seurata lähtömaassa virkaeläinlääkärin myöntämä TRACES NT-järjestelmässä laadittu terveystodistus ja muut tarvittavat asiakirjat. Toimijan velvollisuutena on tarkastaa kaikki vastaanottamansa erät. Jos määräpaikka on päivittäin virkaeläinlääkärin valvonnassa, tuontitarkastuksen tekee valvova virkaeläinlääkäri. Jos vastaanotetuissa eläimissä on havaittavissa eläintaudin oireita tai asiakirjoissa ilmenee puutteita, on toimija velvollinen ilmoittamaan asiasta virkaeläinlääkärille. Virkaeläinlääkäri voi tehdä saapuville erille tarkastuksia ja ottaa näytteitä.

Virkaeläinlääkäri raportoi sisämarkkinatuontierille tekemänsä tarkastukset TRACES-järjestelmään täyttämällä terveystodistuksen valvonta- eli III-osion. Jos kunnaneläinlääkärillä ei ole mahdollisuutta itse käyttää TRACES-järjestelmää, hän voi pyytää läänineläinlääkärinä viemään tarkastuksen tuloksen järjestelmään puolestaan.

Sisämarkkinavienti

Virkaeläinlääkäri tarkastaa ennen vientiä, että lähetyserä on rekisteröity ja se on voimassa Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti. Tarkastuksen perusteella virkaeläinlääkäri laatii kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES NT -järjestelmässä. Sisämarkkinaviennissä viejän on pyydettävä valvovalta virkaeläinlääkäriltä lähetettävien erien tarkastamista, poikkeuksena ei-kaupalliset koirat, kissat, hillerit ja fretit, jolloin vientiin liittyvän tarkastuksen voi tehdä myös muu kuin virkaeläinlääkäri. Vientiin liittyvät tarkastukset ja terveystodistukset ovat viejälle maksullisia. Kunnaneläinlääkäri tekee laskutuspyynnön aluehallintovirastoon.

6.10.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Kunnaneläinlääkärit voivat myöntää vientiin virallisia eläinterveystodistuksia eläimille ja eläimistä saduille tuotteille. Todistuksen myöntävällä on oltava mahdollisuus suorittaa vientierän tarkastus. Viejällä on velvollisuus selvittää kohdemaan asettamat tuonnin edellytykset (esim. kohdemaan suurlähetystöstä) sekä sopia tarkastus. Eläinterveystodistus laaditaan joko TRACES NT -järjestelmässä, Ruokaviraston omassa sähköisessä eCert-eläinterveystodistusten hallinnointijärjestelmässä tai kohdemaakohtaiselle todistus-pohjalle. Ruokaviraston internetsivuilla on lisätietoa ja ohjeita eläinterveystodistusten laatimisesta.

6.10.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa ja kehittää virallista tuontiin liittyvän lainsäädännön täytäntöönpanoa ja noudattamista. Ruokavirasto vastaa unioniin tuotavien eläinten ja tavaroiden virallista valvontaa koskevista tehtävistä, ellei niitä ole säädetty Tullin tehtäväksi. Jos on aihetta epäillä, että eläin tai tavara on tuotu maahan ilman että tuonnille asetettuja vaatimuksia on noudatettu, kunnaneläinlääkäri antaa tarvittaessa virka-apua Ruokavirastolle ja Tullille. Toimenpiteistä neuvotellaan edellä mainittujen viranomaisten kanssa ja toimitaan saatujen ohjeiden mukaisesti.

6.11 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinten hyvinvoinnin valvonta on 1.1.2024 alkaen Eläinten hyvinvoinnista annettu laki (693/2023), eläin-kuljetusasetuksen ja lopetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säädösten perusteella tehtävää eläin-suojeluvälvontaa. 1.1.2024 kumoutuu eläinsuojelulaki (247/1996) ja -asetus (396/1996). Alueellisten ja paikallisten eläinsuojeluviranomaisten tehtävänä on valvoa, että eläimiä hoidetaan, kohdellaan, käytetään ja kuljetetaan eläinsuojelusäädösten mukaisesti.

Kunnaneläinlääkäri ja poliisi valvovat eläinten hyvinvointilain, eläin-kuljetuslain ja lopetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista kunnan alueella. Eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista voi lisäksi valvoa kunnan terveydensuojelu-valvontaa hoitava viranhaltija.

Voimassa olevan eläinsuojelulainsäädännön noudattamista valvotaan eläinsuojelutarkastuksissa. Mikäli tarkastuksessa havaitaan, että eläinten suojelusta annettuja säädöksiä on rikottu, eläinsuojeluviranomai-nen ryhtyy lainsäädännön edellyttämiin toimenpiteisiin. Eläinsuojeluviranomaisen tehtyä eläinsuojelupää-töksen, hän on velvollinen viipymättä toimittamaan ko. asiakirjat eläimen omistajalle/haltijalle, poliisille ja aluehallintovirastoon.

Valvontaeläinlääkärit tekevät alueella pääsääntöisesti kaikki valvontatehtävät ja eläinsuojelutarkastukset. Tällä hetkellä valvontaeläinlääkärien tehtäviä hoitaa kaksi henkilöä noin 80 %:n työajalla. Valvontaeläinlää-kärien poissa ollessaan sekä virka-ajan ulkopuolella, kiireelliset eläinsuojelutarkastukset suorittaa kunnan-eläinlääkäri.

6.11.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Epäiltäessä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään eläinten hyvinvointilain tai sen nojalla annet-tujen säännösten tai määräysten tai lopetusasetuksen vastaisella tavalla, aluehallintovirastolla, kunnan-eläinlääkärillä, kunnan terveydensuojeluvälvontaa hoitavalla viranhaltijalla, poliisilla sekä aluehallintoviras-ton valtuuttamalla eläinsuojeluvälvoijalla on oikeus tarkastuksen tekemiseen. Tarkastuksen tekijällä on oi-keus päästä kaikkiin tiloihin, joissa eläimiä pidetään. Aluehallintoviraston valtuuttamalla eläinsuojeluvälvo-jalla ei kuitenkaan ole oikeutta suorittaa tarkastusta kotirauhan piirissä kuten eläinsuojeluviranomaisilla. Käynnillä tarkastetaan paitsi itse eläimet, eläinten pitopaikka ja pitopaikan olosuhteet, myös eläimiä varten tarkoitettu ruoka, juoma, välineet ja varusteet. Poliisi on velvollinen antamaan tarvittaessa virka-apua eläinsuojelutarkastuksen suorittamiseen.

Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset suorittaa pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäri. Ilmoitus epäi-lystä voi tulla suoraan kansalaiselta, toiselta eläinlääkäriltä, toiselta viranomaiselta tai yhteistyötaholta. Aluehallintovirasto voi myös määrätä valvontaeläinlääkäriin/kunnaneläinlääkäriin suorittamaan eläinsuoje-lutarkastuksen. Valvontaeläinlääkäri suorittaa myös aina eläinsuojelutarkastuksen huomattessaan muun valvonnan yhteydessä eläinsuojelulainsäädännön vastaista toimintaa.

Eläinsuojelutarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus. Mikäli tarkastuksella havaitaan, että eläinten suojelusta annettuja säädöksiä on rikottu, eikä puutteita voi kehotuksesta korjata välittömästi, tulee viran-omaisen tehdä asiassa eläinsuojelupäätös. Eläinsuojelupäätöksellä kielletään eläimen omistajaa tai haltijaa jatkamasta tai toistamasta lain vastaista menettelyä ja/tai määrätään eläimen omistaja tai haltija määrä-ajassa täyttämään velvollisuutensa. Mikäli eläinsuojelutarkastus johtaa edellä kuvattuihin toimenpiteisiin, täytyy tarkastuskohteeseen suorittaa uusintatarkastus. Eläinsuojelullisista syistä viranomaisen voi myös ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin eläimen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Tällaisissa tapauksissa eläimelle voi-daan hankkia hoitoa muualta, eläin voidaan lopettaa, myydä tai toimittaa teuraaksi.

Eläinsuojelutarkastuksesta laadittu tarkastuskertomus mahdollisine päätöksineen lähetetään eläimen omis-tajalle tai haltijalle mahdollisimman pian tarkastuksen jälkeen. Kopiot asiakirjoista jäävät tarkastuksen suorittajalle sekä lähetetään Pohjois-Suomen Aluehallintovirastolle. Hyvinvointisäädösten rikkomisesta il-moitetaan myös aina poliisille ja tehdään asiasta tarvittaessa tutkintapyyntö. Eläinsuojelutarkastuspöytä-kirjat liitteineen arkistoidaan sähköisesti ja paperiversioina valvontaeläinlääkäriin toimistoon. Praktiik-koeläinlääkärit lähettävät tekemistään eläinsuojelutarkastuspöytäkirjoista kopion valvontaeläinlääkärille tiedoksi tai mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten.

Praktikkoeläinlääkäriin/valvontaeläinlääkäriin pyynnöstä vastuu tarkastuksen ja päätöksen tekemisestä vai-keimpien eläinsuojelutehtävien osalta voidaan siirtää kunnalta aluehallintovirastolle. Eläinlääkäriresurssit riittävät tällä hetkellä epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten tekemiseen.

Eläinlääkäreiden käytössä olevalla Google-tilille päivitetään paikalliset ohjeet uuden Eläintenhyvinvointilain 97, 98 ja 99 § mukaisiin kiiretoimenpiteisiin. Näissä ohjeissa on myös paikallisten toimijoiden yhteistiedot.

6.11.2 Luvan- tai ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Tarkastuksia voidaan tehdä myös ilman epäilyä eläinsuojelulain rikkomisesta sellaisiin paikkoihin, joissa toiminta edellyttää eläinsuojelulaissa tarkoitettua luvan hakemista aluehallintovirastolta tai ilmoituksen tekemistä aluehallintovirastolle. Tällaisia paikkoja ovat esim. sirkukset, eläintarhat ja -näyttelyt, eläinkaupat, pieneläinhoitolat, suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit, riistaeläintarhat, luonnonvaraisten eläinlajien tuotantotarhat, avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitolatoimintaa harjoittavat paikat sekä paikat, joissa harjoitetaan eläinten lopetustoimintaa, sekä lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat. Ilman epäilyä tarkastuksia saadaan tehdä myös eläinkilpailuihin ja muihin vastaaviin tilaisuuksiin.

Tavoitteena on tarkastaa luvan- ja ilmoituksenvarainen toiminta säännöllisesti. Ilmoituksenvaraiset tallit tarkastetaan PSAVI:n ohjeistuksen mukaisen riskiarvioinnin perusteella 1–3 vuoden välein. Muut ilmoituksenvaraiset toimijat tarkastetaan vuosittain. Ilmoituksenvaraisen toiminnan tarkastukset suorittavat alueella valvontaeläinlääkit. Tarkastuksesta laaditaan pöytäkirja, josta toimitetaan kopio myös aluehallintovirastoon.

Pohjois-Suomen Aluehallintovirastolta tulee suoraan valvontaeläinlääkäreille ilmoitus uudesta ilmoituksenvaraisesta kohteesta. Valvontaeläinlääkäri ohjeistaa tarvittaessa toimijaa tekemään ilmoituksenvaraisen toiminnan aloitusilmoituksen aluehallintovirastolle, mikäli muun valvonnan yhteydessä tulee ilmi, että toimijan kuuluisi ko. ilmoitus tehdä.

Alueella on yhteensä 9 ilmoituksenvaraista tallia, 1 eläinhoitolaa, 2 koirakenneliä sekä 2 tarhatun riistan paikkaa.

6.11.3 Eläinsuojeluvalvojat

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella ei toimi tällä hetkellä yhtään aluehallintoviraston valtuuttamaa eläinsuojeluvalvojaa.

6.11.4 Eläinkuljetukset

Alueen virkaeläinlääkit voivat pyynnöstä avustaa aluehallintoviraston läänineläinlääkäreitä tai poliisia eläinkuljetusten valvonnassa. Jos on aihetta epäillä, että eläimiä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisella tavalla, myös kunnaneläinlääkärillä on oikeus tarkastaa eläinkuljetus.

6.11.5 Teurastamot ja pienteurastamot

Teurastamoiden ja pienteurastamoiden tarkastuseläinlääkit ovat pääasiassa Ruokaviraston palveluksessa. Alueella ei ole teurastamoita tai pienteurastamoita.

6.12 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Sivutuotelaki (517/2015) on tullut voimaan 1.7.2015. Ruokavirasto on laatinut valtakunnallisen sivutuotevalvontasuunnitelman, jota kuntien tulee noudattaa. AVI ohjaa suunnitelman toteuttamista alueellaan.

Eläimistä saatavia sivutuotteita ovat muut kuin ihmisravinnoksi eläimistä saatavat tuotteet. Näitä ovat esimerkiksi kuolleet eläimet, entiset eläinperäiset elintarvikkeet, kompostointilaitoksiin menevä ruokajäte sekä teurastamon eläinperäinen sivutuote.

Alueella on yksi (1) sivutuoteasetuksen tarkoittama laitos, BBS-Bioactive Bone Substitutes Oy Reisjärvellä, jossa käsitellään, varastoidaan tai hävitetään eläimistä saatuja sivutuotteita.

6.12.1 Käsittelemättömiä sivutuotteita käyttävät toimijat

Sivutuotteiden käyttöä luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa kutsutaan haaskakäytöksi. Jos haaskana käytetään muita kuin luonnonvaraisia eläimiä ja niiden teurasjätteitä, toiminnasta on tehtävä aloitusilmoitus kunnaneläinlääkärille, jonka alueella haaskaa aiotaan pitää. Kirjallinen ilmoitus on tehtävä ennen haaskaruokinnan aloittamista. Kunnaneläinlääkäri toimittaa ilmoituksen valvontaeläinlääkärille, joka kokoaa, arkistoi ja raportoi kaikki haaskanpitämiseen liittyvät tiedot aluehallintovirastoon sekä rekisteröi haaskapaikan eläintenpitäjärekisterin yhteydessä olevaan haaskaruokintapaikkarekisteriin. Aloitusilmoituksen voi tehdä myös suoraan valvontaeläinlääkärille. Valvontaeläinlääkäri tarkistaa tarvittaessa haaskapaikat. Mikäli on aihetta epäillä jätelain vastaista toimintaa tai jos haaskankäytöstä voi aiheutua terveyshaittaa, valvontaeläinlääkäri ottaa yhteyttä ko. lainsäädäntöä valvoviin viranomaisiin (ympäristötarkastajat). Haaskan aloitusilmoitus tehdään vain kerran, mutta luonnonvaraisia eläimiä ruokittaessa on haaskan käyttöilmoitukset tehtävä kuukausittain sivutuotteiden keräyskunnan ja käyttökunnan kunnaneläinlääkärille. Käyttöilmoitukset toimitetaan keskitetysti valvontaeläinlääkärille, joka tarvittaessa tarkistaa sivutuotteet ennen niiden käyttöä. Haaskapaikkojen suunnitelmallinen valvonta toteutetaan omaan riskinarvioon perustuen, käyttöilmoituksista saatuihin tietoihin (käyttömäärät, käytettävä materiaali) nojautuen.

Haaskan rekisteröinti ja valvonta on maksullista ja valvontaeläinlääkäri tekee rekisteröinnistä ja valvonasta laskutuspyynnön aluehallintovirastoon.

Sivutuotteita eläintarhaeläinten, sirkuseläinten sekä muiden kuin eläintarhassa olevien petolintujen ja matelijoiden ruokinnassa käyttävien toimijoiden on tehtävä kirjallinen ilmoitus toiminnan aloittamisesta valvontaeläinlääkärille.

6.12.2 Sivutuotteiden hautaaminen

Suomi on jaettu märehäijöiden, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen sekä tiettyjen muiden sivutuotteiden hävityksen osalta kahteen osaan: keräilyalueeseen ja syrjäiseen alueeseen. Vain määritellyillä syrjäisillä alueilla niiden hävittäminen hautaamalla on sallittua. Muiden kuolleiden tuotantoeläinten, lemmikkieläinten ja kuolleena syntyneiden eläinten osalta koko Suomi on luokiteltu syrjäiseksi alueeksi.

1.1.2013 alkaen märehäijöiden osalta kotiteurastuksen sivutuotteiden hautaaminen on sallittua vain syrjäisillä alueilla. Alueen kunnat kuuluvat keräilyalueen piiriin eli märehäijöistä peräisin olevat sivutuotteet voidaan hävittää vuoden 2013 alusta lähtien vain toimittamalla ne hävitettäväksi Honkajoki Oy:n hyväksyntään käsittelylaitokseen. Keräilyn hoitaa rekisteröitynyt toimija ja kustannuksista vastaa eläimen omistaja.

Sikojen ja siipikarjan raatojen hävityksen osalta alue kuuluu nk. syrjäiseen alueeseen. Tämä tarkoittaa, että sikojen ja siipikarjan raatojen hautaaminen on sallittua.

Kunnaneläinlääkärit valvovat hautaamista muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä tai epäiltäessä väärinkäytöstä. Mikäli havaitaan, että sivutuotteiden hautaamisessa on rikottu annettuja säädöksiä, virkaeläinlääkäri antaa aluksi kehotuksen hävittää sivutuote asianmukaisesti. Kehotusta seuraa tarvittaessa määräys. Mikäli annettua määrystä ei ole noudatettu, pyydetään Ruokavirastoa tehostamaan annettua määrystä uhkasakolla tai teettämisuhalla.

6.13 Ehdollisuuden valvonta

Ehdollisuuden ehtojen noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien tukien edellytyksenä. ELY-keskus valvoo ehdollisuuksien noudattamista vuosittain otantatiloilla. Valvontaa voidaan tehdä myös ns. laajenuksina kunnaneläinlääkäreiden ja kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen muiden tarkastusten yhteydessä tekemien havaintojen tai muiden ilmiantojen perusteella.

Mikäli valvontaeläinlääkäri, ympäristötarkastaja tai praktikkoeläinlääkäri havaitsee esim. eläinsuojelutarkastusten, maitohygieniatarkastusten, salmonellavalvonnan, munantuotantotilojen hygieniavalvonnan, vierasainevalvontaohjelman mukaisen valvonnan, kasvisuojeluaineiden jäämävalvonnan tai lääkekirjapidon valvonnan yhteydessä puutteita tai laiminlyöntejä, jotka voivat vaikuttaa ehdollisuuden valvontaan, ne kirjataan tarkastuskertomukseen / päätökseen, joka toimitetaan viipymättä tiedoksi Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon.

6.14 Eläinlääkäripalveluiden järjestäminen

6.14.1 Peruseläinlääkäripalvelu

Peruseläinlääkäripalvelulla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan eläinlääketieteellisen yleistutkimukseen tai kliiniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottotiloissa tai eläinsuojissa. Eläinlääkintähuoltolain tarkoituksena on turvata perustasoisten eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kansanterveyden kannalta keskeisten eläinlääkäripalvelujen saatavuus koko maassa.

Kunnan on järjestettävä arkisin virka-aikana saatavilla oleva peruseläinlääkäripalvelu asukkaidensa pitämiä kotieläimiä varten sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka sen alueella. Alueella ei ole yksityistä palvelujen tarjoajaa, joten peruseläinlääkintäpalvelu on järjestettävä myös muita kotieläimiä kuin hyötyeläimiä varten.

Haapajärven kaupungin ympäristöpalvelut tarjoaa peruseläinlääkäripalvelut virka- ja päivystysaikana. Alueella on ollut 1.12.2018 lähtien käytössä yhteisvastaanotto, joka sijaitsee Haapajärvellä. Toinen pieneläinvastaanotto sijaitsee Pyhäjärvellä. Pyhäjärven vastaanotolla tarjotaan peruspalveluita pieneläimille (rokotukset, verinäytteen ottamiset, terveystarkastukset yms.) 1 päivänä viikossa ajanvarauksella.

Uuden eläinlääkintähuoltolain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2026. Eläinlääkintähuoltolain muutokset pyritään ennakoimaan ja valmistautumaan niihin vuoden 2025 aikana. Uuden eläinlääkintähuoltolain mukaan kunkin eläinlääkäripalveluiden järjestäjän järjestämisvastuun laajuus määräytyy alueellisten tarpeiden perusteella ja mitoituksessa on otettava huomioon yksityiset eläinlääkäripalveluiden tuottajat.

6.14.2 Puhelinneuvonta

Praktikkoeläinlääkäreillä on käytössä arkisin klo 8–15 Telian VIP puhelinpalvelu, johon puhelut tulevat keskitetysti. Palvelu ohjaa asiakkaat valitsemaan pieneläin- tai suurelänpalvelut. Suurelainten puhelinvastanottoaika on arkisin klo 8–9. Pieneläinten ajanvarauksia otetaan vastaan arkisin klo 8–15. Pieneläinten kiireetön ajanvaraus pyritään jatkossa keskittämään arkiamuille klo 8 – 9:30. Eläinlääkärit vastaavat työvuoronsa mukaisesti pääsääntöisesti suurelän- ja eläintenhoitaja pieneläinpuheluihin. Tarvittaessa eläintenhoitaja ottaa asiakkaalta soittopyynnön eläinlääkärille. Arkisin klo 9–15 suurelänpuhelimet ohjautuvat pääsääntöisesti ryhmävastaajaan, josta vuorossa olevat eläinlääkärit kuuntelevat jätetyt viestit ja toimivat niiden edellyttämällä tavalla.

Päivystysaikana eli arkisin klo 15–8, viikonloppuisin ja arkipyhinä on käytössä asiakkaille maksullinen palvelunumero. Päivystävä eläinlääkäri kirjautuu ennen päivystysvuoroaan palvelun käyttäjäksi, jolloin päivystysnumeroon soitetut puhelut ohjautuvat hänen mobiililiittymäänsä. Mikäli päivystävä eläinlääkäri ei pysty vastaamaan puhelimeen, asiakas voi jättää soittopyynnön puhelinvastaajaan. Jokaisella eläinlääkärillä on käytössään myös oma mobiililiittymä ja puhelinvastaaja, jonne asiakas voi myös jättää yhteydenottoopyynnön. Eläinlääkäreiden yhteystiedot löytyvät Haapajärven kaupungin kotisivuilta Palvelut-Eläinlääkäripalvelut kohdasta sekä liitteestä 3. Vastaanoton puhelinnumeroista ilmoitetaan aika-ajoin myös paikallislehdissä.

6.14.3 Sairaanhoito

Eläinlääkintähuolto tarjoaa sairaanhoitoa, jota pystytään suorittamaan peruseläinlääkärikoulutuksella. Tämä tarkoittaa perustutkimuksia, hoitotarpeen arvioinnin ja hoidon tai eläinsairaala- tai erikoiseläinlääkäritasoista hoitoa tarvitsevien potilaiden lähettämisen jatkohoitoon.

6.14.4 Terveystieteidenhoito

Praktikkoeläinlääkärit tekevät myös ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa, johon kuuluvat mm. rokotukset, loishäädöt, pieneläinten sterilisaatiot ja kastraatiot sekä tuotantoeläinten terveydenhuoltoon ja lisääntymiseen liittyvät tarkastukset ja hoidot. Tuotantoeläinten terveydenhuoltoon liittyvät kansalliset terveysohjelmat Naseva ja Sikava. Mikäli tuotantotilat haluavat on praktikkoeläinlääkärin tehtävä ko. ohjelmiin liittyvät

terveydenhuoltosopimukset ja -käynnit. Tällä hetkellä suurin osa näistä terveydenhuoltosopimuksista on Haapajärven kaupungin palveluksessa olevilla eläinlääkäreillä.

6.14.5 Eläinten lopetus

Kotieläinten lopetus sairauden perusteella, eläimen omistajan pyynnöstä tai eläinsuojelullisista syistä kuuluu peruseläinlääkäripalveluun. Tarvittaessa praktikkoeläinlääkärit lopettavat myös luonnonvaraisia eläimiä, jolloin syntyneistä kuluista vastaa valtio.

6.14.6 Todistukset

Kotieläimen terveydentilan toteaminen ja todistaminen kliinisen perustutkimuksen perusteella esim. vakuutusyhtiötä, vientiä tai tuontia varten sisältyy eläinlääkintähuollon tarjoamiin palveluihin. Kunnaneläinlääkärit perivät todistusten kirjoittamisesta eläimen omistajalta kunnallisen eläinlääkäritaksan mukaisen hinnan.

6.14.7 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Kunnan on peruseläinlääkäripalveluun kuuluvana järjestettävä terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma ja asianmukainen toteutumisen seuranta-järjestelmä. Tällä hetkellä tällaisia ohjelmia ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava.

Alueella on voitu tarjota terveydenhuoltopalveluita kysyntää vastaavasti.

6.14.8 Yksityinen palvelutarjonta

Alueella ei ole yksityistä palvelutarjontaa, joka tarjoaisi peruseläinlääkäripalvelua muille kotieläimille kuin hyötyeläimille. Virka-aikana on mahdollisuus ottaa vastaan myös pieneläimiä. Lähialueella (esim. Nivala, Iisalmi, Kajaani, Kokkola, Oulu) toimii lukuisia yksityisiä pieneläinklinikoita, mutta niiden vaikutus peruseläinlääkintää tarvitseviin pieneläinpotilasmääriin lienee kuitenkin vähäinen. Vaikeimmat sairastapaukset ohjataan paremmat resurssit omaaville pieneläinklinikoille.

Alueella arviolta kymmenellä (10) lypsykarjatilalla käy yksityinen palveluntarjoaja. Näillä tiloilla praktikkoeläinlääkärit kuitenkin hoitavat peruseläinlääkinnän yksityisen keskittyessä lähinnä hedelmällisyshoitoihin tai jalostussuunnitelmien tekoon.

6.14.9 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kunnan/kuntayhtymän on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. Päivystysaikana kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Virka-aikana kiireellistä eläinlääkäriapua tarvitsevat potilaat priorisoidaan ensin hoidettaviksi eläinlääkäriin arvioimassa järjestyksessä. Tarvittaessa sovitut, ei-kiireelliset potilaat siirretään myöhemmin hoidettavaksi. Virka-ajan ulkopuolella kiireellisen eläinlääkäriavun antamisesta vastaa alueella päivystävä eläinlääkäri. Pieneläin- ja tuotantoeläinpäivystystä ei ole eriytetty. Alueella praktiikka on pääsääntöisesti nautavaltaista sekapraktiikkaa ja nautojen osuus päivystysaikaisista sairasmatkoista on merkittävä. Tämän vuoksi päivystysalue tulee pitää kohtuullisena, jotta yksi päivystävä eläinlääkäri alueella riittää ja eläimet saavat avun suhteellisen nopeasti. Päivystykseen osallistuvien praktikkoeläinlääkäreiden määrän sekä päivystysaikainen potilasmateriaali huomioon ottaen suur- ja pieneläinten yhteispäivystys on perusteltua.

Kiireellistä eläinlääkäriapua ovat mm. nautojen poikimahalvaushoidot, hevosten konservatiiviset ähkyhoidot, eri kotieläinten akuutit tulehdus- ja kiputilat, ompelua vaativat haavat sekä sokin hoito, eläimen lopettaminen eläinsuojelullisin perustein, pieneläinten luunmurtumien immobilisaatio, synnytyssapu ja eläimen hengen pelastamiseksi välttämättömät kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia

peruseläinlääkäriskoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä.

Päivystysaikana keskitytään hoitamaan vain kiireellistä eläinlääkäriapua tarvitsevia potilaita. Alueella on käytössä keskitetty yhteydenottopalvelu arki- ja päivystysaikana. Arkisin päivystys on klo 15–08 ja viikonloppuisin pe klo 15 – ma klo 08.

6.14.10 Saatavuus

Kiireellisen eläinlääkäriavun resurssit on valtakunnallisen ohjeistuksen mukaan mitoitettava siten, että apua on oltava saatavilla kaikkina vuorokaudenaikoina kolmen tunnin sisällä tilauksesta 90 % tapauksista. Päivystysalueella matka eläintenpitopaikkaan tai pieneläinvastaanotolle pitää olla alle 100 km 90 % tapauksista. Alueella on päästy valtakunnallisiin etäisyys- ja aikatavoitteisiin niin kiireellisessä kuin ei-kiireellisessä eläinlääkäripalvelussa.

Ei- kiireellisten ja kiireellisten potilasaikojen ajanvaraus on järjestetty kohdassa 14.2.1 kuvatulla tavalla. Kiireellistä eläinlääkäriapua tarvitsevat potilaat hoidetaan mahdollisimman pian ja ei-kiireelliset sairaskäynnit hoidetaan pääasiassa tilauspäivän aikana. Praktikkoeläinlääkäri ja eläimen omistaja voivat myös sopia ei-kiireellisen työn suoritettavaksi tilauspäivää myöhemmäksi. Aikaa vievät työt (esim. sarvien sahaukset, nupoutukset, hedelmällisyystarkistukset ja muu terveydenhuoltotyö) pyritään hoitamaan viikon sisään tilauksesta. Virka-aikana erittäin kiireelliset/kiireelliset, yhtäaikaiset sairastapaukset pystytään hoitamaan ennakoivalla varautumisella ja töiden jakamisella.

6.14.11 Toimitilat ja varustetaso

Haapajärven yhteisvastaanotolta löytyy hyvin varustellut toimitilat. Toimenpidehuoneita löytyy useampi, mm. erillinen leikkaussali, heräämö ja hevosten hoitoon tarkoitettu toimenpidehuone pakkopilttuineen. Pyhäjärven vastaanotolla on vaatimattomampi varustustaso. Eläinlääkäriavustajilta löytyvät henkilökunnan peseytymis- ja lepohuoneet, asiakkaiden odotushuoneet, instrumenttien pesu- ja desinfiointimahdollisuus, autotallit, varastot sekä pyykkihuoltotilat.

Suurelänpraktiikkaa ja pienelänpraktiikkaa varten eläinlääkäreiden käytössä ovat normaalit peruslaitteistot ja -välineet, suojavaarustus, näytteenottotarvikkeet sekä ajanmukaiset atk-laitteet ja -ohjelmat. Laitteista pidetään yllä erillistä laiteluetteloa.

6.14.12 Ostopalvelut

Ostopalveluita ei käytetä.

6.14.13 Erikoiseläinlääkäri- ja laboratoriopalvelut

Haapajärven kaupungin ympäristöpalvelut ei tarjoa erikoiseläinlääkäripalveluita, mikäli potilas niitä tarvitsee, praktikkoeläinlääkäri ohjaa potilaan jatkohoitoon esimerkiksi lähetemenettelyllä. Alueen elinkeinorakenne on kuntayhtymässä pyritty huomioimaan eläinlääkäreiden keskinäisessä työnjaossa sekä jatko- ja täydennyskoulutuksessa.

Praktikkoeläinlääkärit tekevät yhteisvastaanotolla käytössä olevilla laitteilla kliinisen kemian ja hematologian perustutkimuksia. Tarvittaessa näytteitä lähetetään ulkopuolisille palveluntarjoajille (esim. Seilab Haapavesi, Movet Kuopio, Vetlab Tampere, Ruokavirasto, Patovet) analysoitavaksi. Kunnaneläinlääkärit itse valitsevat mitä laboratoriota käyttävät. Näytteiden lähettämistä koskeva ohjeistus löytyy esimerkiksi Ruokaviraston sivuilta:

<https://www.ruokavirasto.fi/laboratoriopalvelut/elaintautitutkimukset/naytteenotto-ohjeet/bakteriologiset-naytteet/>

Jokainen praktikkoeläinlääkäri pitää itse siitä huolen, että näytteet lähetetään ohjeiden mukaisesti.

6.14.14 Eläinlääkäripalveluiden laatu

Henkilökunnan pätevyyden osoittaminen ja peruseläinlääkäripalveluiden toteutus on kuvattu edellä.

Palautteen kerääminen: Haapajärven kaupunki pyrkii seuraamaan eläinlääkäripalveluiden saatavuutta ja asiakastyytyvääsyyttä säännöllisin asiakaskyselyin. Viimeksi alueella tehtiin asiakaskysely vuonna 2019 PPKY Selänteen toimesta.

Valitusten käsittely: Eläinlääkintähuoltoa koskevat valitukset pyydetään osoittamaan ympäristöjohtajalle, mieluiten kirjallisena. Ympäristöjohtaja käsittelee valitukset asianomaisen eläinlääkärin kanssa mahdollisimman pian. Eläinlääkäri antaa asiassa oman vastineensa kirjallisesti. Asiakkaalle annetaan aina kirjallinen vastine valitukseen. Työnantaja vastaa työntekijän aiheuttamista potilasvahingoista. Mikäli vahingon aiheuttaminen voidaan katsoa tuottamukselliseksi, kuntayhtymä voi periä korvauksen eläinlääkäriltä. Työnantaja voi pyytää lausuntoa myös eläinlääkintävahinkojen arviointilautakunnalta. Jos on epäselvyyttä siitä, onko tapahtunut asiakkaalle hyvitystä vaativa virhe, asiakasta ohjataan viemään asia eläinlääkintävahinkojen arviointilautakunnan arvioitavaksi.

Toiminnan kehittäminen: Eläinlääkintähuollon yhteispalavereita järjestetään noin 2 viikon välein. Palaverissa keskustellaan mm. ajankohtaisista asioista, yhteisistä toimintatavoista, kehittämis- ja koulutussuunnitelmista, tulevista laitehankinnoista jne. Toiminnan kehittämisessä otetaan myös huomioon asiakaspalautteet.

6.15 Seuranta, arviointi ja raportointi

6.15.1 Suunnitelman ja toteutuman arviointi

Haapajärven kaupungin ympäristölautakunta hyväksyy eläinlääkintähuollon suunnitelman osana ympäristöpalveluiden toimintasuunnitelmaa. Suunnitelma tarkistetaan vuosittain, päivitetään ja hyväksytään tarvittaessa tai vähintään kolmen (3) vuoden välein.

Palveluntuottajien tulee arvioida suunnitelmansa toteutumista ja laatia toimintavuoden päätyttyä arviointiraportti. Raportin hyväksyy ympäristölautakunta, joka myös käsittelee korjaustoimenpiteet. Hyväksytty raportti lähetetään Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle, joka arvioi suunnitelman ja siihen tehdyt päivitukset.

6.15.2 Viranomaisten pyytämät raportit ja tilastot

Jokainen tarkastuksen tehnyt kunnaneläinlääkäri huolehtii henkilökohtaisesti seuraavien asiakirjojen lähettämisestä määräaikaisten puitteissa aluehallintovirastolle:

- Eläinsuojelutarkastuskertomukset/ -päätökset
- Terveysvalvontaohjelmien liittymisasiakirjat ja terveystarkastuskäynnit
- Tautiepäilyt
- Vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet

6.15.3 Eläinlääkäripalveluiden käytön tilastointi ja raportointi

Eläinlääkärit tilastoivat tehtyjen suoritteiden määrän. Tilaston perusteella määritetään yhteisvastaanoton kustannusten jako kuntien kesken aiheuttamisperiaatteella. Yhteisvastaanoton tilakustannukset ja vastaanottoavustajan palkkakustannukset niiltä osin, mitä kerättävä klinikkamaksu ei kata, jaetaan Haapajärven, Kärsämäen, Pyhäjärven ja Reisjärven kesken yhteisvastaanoton käytön suhteessa. Pyhäjärven vastaanoton kustannukset maksaa Pyhäjärven kaupunki niiltä osin, mitä ko. vastaanotolta kerättävä klinikkamaku ei kata. Jokainen kunnaneläinlääkäri tallentaa Google-tilillä olevaan taulukkoon virka- ja päivystysaikaiset tuotanto-, pieneläin- ja terveydenhuoltokäynnit sekä eläinsuojelutarkastukset kuukausittain. Pyhäjärven pieneläinkäynnit tilastoidaan erikseen. Ympäristöjohtaja koostaa käyntimäärätilastot neljännesvuosittain osavuosisikasta / tilinpäätöstä varten. Valvontayksikön tiedot ja valvonnan ja praktiikan tilastotiedot ilmoitetaan keskusviranomaisille vuosittain, toimitettujen ohjeiden mukaisesti.

Liite 1: Elintarvikevalvonnan valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2025

VALVONTAKOhteet			RUOKAVIRASTO		HAAPAJÄRVI	
LUOKKA	Toimintatyyppi	Valvontakohteiden lkm yhteensä	Valtakunnallinen tarkastustiheysosuus	Tarkastukseen käytettävä aika -suositus (h) / kohde	Tarkastusten määrä vuonna 2025	Valvontaan käytettävä aika (h) vuonna 2025
Alkutuotanto	Maidontuotanto	116	0,2	4	15	60
	Lihantuotanto / naudat	44	tarvittaessa	3	0	0
	Munantuotanto	2	0,2	3	0	0
	Puutarhaviljely, avomaa	9	0,3-0,5	3	1	3
	Puutarhaviljely, kasvihuone	1	tarvittaessa	3	0	0
	Kalastus	8	tarvittaessa	3	0	0
	Hunajantuotanto	4	tarvittaessa	3	0	0
Valmistus	Makeisten valmistus	1	0,5	5	1	5
Kala-ala	Tuoreiden kalastustuotteiden käsittely	1	1-8	3-5	2	10
Vilja- ja kasvisala	Leipomotuotteiden valmistus, helposti pilaantuvia	8	0,5-3	2-5	7	28
	Leipomotuotteiden valmistus, ei helposti pilaantuvia	2	0,35-1	2-3	2	6
	Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	1	0,5-3	2-5	1	4
Myynti	Elintarvikkeiden vähittäismyynti	24	0,35-3	2-5	17	51
	Kuluttajan tuotteiden käsittely	1	0,5	5	1	5
Tarjoilu	Ravintolatoiminta	20	0,35-2	2-4	16	64
	Grilli- ja pikaruokatoiminta	5	0,35-1	2-3	4	12
	Kahvilatoiminta	13	0,35-1	2-3	7	21
	Pubitoiminta	2	tarvittaessa	0	0	0
	Suurkeittiö, laitoskeittiö	24	0,5-3	2-5	21	84
	Suurkeittiö, keskuskeittiö	9	0,5-3	2-5	12	48
	Tarjoilukeittiö	33	0,35-1	2-3	12	36
	Pitopalvelu	1	0,35-2	2-4	1	4
Kuljetus	Elintarvikkeiden kuljetus	5	0,35-0,5	4	3	12
Elintarvikkeiden varastointi ja pakastaminen	Muu elintarvikkeiden varastointi	2	0,3	3	2	6
	Elintarvikkeiden pakkaaminen	1	0,3	2	1	2
Vienti ja tuonti	Elintarvikkeiden maahantuonti	1	0,3	3	1	3
Elintarvikekontaktimateriaalit	Elintarvikekontaktimateriaalien valmistus	1	0,5-1	5	1	5
Kansalliset toiminnalliset helpotukset	Lihan käsittely	3	0,5-1	2-3	2	6
Yhteensä		342			130	475
Työaika (htpv)						63,3
Työaika (htv)						0,29

Liite 2: Terveydensuojelulain valvontakohteiden lkm ja tarkastustiheys 2025

VALVONTAKOhteET	Valvontakohteiden lkm yhteensä	VALVIRA		Haapajärvi	
		Valtakunnallinen tarkastustiheys	Tarkastukseen käytettävä aika -suositus (h) / kohde	Tarkastusten määrä vuonna 2025 riskinarviointi huomioiden	Valvontaan käytetty aika (h) vuonna 2025 riskinarviointi huomioiden
Toimintatyyppi					
Talousvesilaitos, jossa vedentoimitus >1000 m3/d tai vähintään 5000 käyttäjää	2	1	4-15	2	20
Talousvesilaitos, jossa vedentoimitus 10-999 m3/d tai 50-4999 käyttäjää	6	1 (0,5 jos vain jakelua)	4-15	5	50
Talousvesilaitos, jossa vedentoimitus < 10m3/d tai alle 50 käyttäjää	11	0,5 (0,3 jos vain jakelua)	2-6	4	24
Vedenottamot (talousveden tukkumyynti)	1	1	3	2	12
Lasten ja nuorten kohteet: Kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot	17	0,25	2-4	8	32
Esiopetus	2	0,3	5-15	0	0
Peruskoulu	10	0,3	5-15	8	120
Lukio	4	0,3	5-15	3	15
Ammattioppilaitos	2	0,3	5-15	1	20
Muut koulut ja oppilaitokset	1	0,3	5-15	1	15
Aamiaismajoitus ja maatilamatkailu	6	0,2	2-4	3	12
Hotelli	5	0,2-0,35	2-4	2	8
Hostelli, retkeilymaja, huoneistohotelli tms.	2	0,2	2-4	0	0
Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit	3	0,2	2-4	1	4
Muu loma-asuntojen ammatt. tarjoaminen	8	0,2	2-4	3	12
Muu majoitustoiminta	16	0,2	2-4	2	8
Kosmetologiset huoneistot	11	0,25	2-3	1	3
Tatuointi ja lävistys	3	0,25	2-3	0	0
Muu ihon käsittely tai hoito	1	0,25	2-3	1	3
Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti	14	0,3	2-6	8	40
Leikkitoiminta, muu päivätoiminta	4	0,3	2-6	4	24
Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit	1	0,3	2-6	0	0
Vanhusten tehostetun palveluasuminen	8	0,3	2-6	2	12
Kehitysvammaisten tehostettu palveluasuminen	5	0,33-0,5	2-6	5	30
Muut yksiköt	1	0,3	2-6	1	6
Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien tehostettu palveluasuminen	3	0,3	2-6	1	6
Yleiset uimarannat (EU-uimarannat)	1	1	2-4	1	4
Pienet yleiset uimarannat	9	1	2-3	9	27
Yleiset altaat	3	1	4-5	3	15
Yleiset saunat	6	0,25-0,35	2-3	4	12
Yleinen liikuntatila	16	0,2	2-4	7	28
Yhteensä	183			92	562
Työaika (htpv)					
Työaika (htv)					

Liite 3: Tupakka- ja lääkelain mukaisten valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2025

VALVONTAKOhteET			VALVIRA		HAAPAJÄRVI	
Kohderyhmä		Valvontakohteiden lkm yhteensä	Tarkastukseen käytettävä aika (h) / kohde	Tarkastustiheysosuus	Tarkastusten määrä 2025	Valvontaan käytettävä aika (h) 2025
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0	2	0,3	0	0
Tupakkatuotteiden myynti, mainonta ja esiläpito	Vähittäismyynti	19	2	0,5	15	30
	Tupakkatuotteiden tukkumyynti	0	2	0,5	0	0
			LÄÄKELAKI		HAAPAJÄRVI	
Nikotiinikorvaushoito- tuotteiden myynnin valvonta	Vähittäismyynti	12	1	oma-aloitteisesti	9	9
Yhteensä		31			24	39
Työaika (htpv)						5,2
Työaika (htv)						0,02

Liite 4: Eläinlääkintähuollon resurssitarpeen kartoitus

1htv = 220 htpv, 1 htpv = 7,5 h

1. ELÄINMÄÄRÄT ALUEELLA

a. Tuotantotilojen määrä	Lkm	Muut
Nautatilat	160	
Sikatilat	5	154
Lammas- ja vuohitilat	3	103
Hevostilat	9	72
Siipikarjatilat	2	142
Vesiviljelytilat	4	
Turkistarhat	0	
Tarhatun riistan toimintayksiköt	5	
Mehiläistarhat	2	13
Muut tuotantoeläinyksiköt	0	
b. Lemmikit	2500	

2. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT**a. Terveystuotosopimusten määrä**

	Lkm	Käyntien määrä / /kohde/vuosi	Käyntien määrä / vuosi	Aika h/käynti	Aika h/vuosi
Naudat					
tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	186				
tilat, joilla th-sopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	159	1-6	250	3	750
terveydenhuoltosopimuksen omaavien tilojen %-osuus kaikista naudatiloista	96,9				
Siat					
tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	6				
tilat, joilla th-sopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	6	4-12	34	2	68
terveydenhuoltosopimuksen omaavien tilojen %-osuus kaikista sikatiloista	100				
Siipikarja					
tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	0				
tilat, joilla th-sopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	0				
terveydenhuoltosopimuksen omaavien tilojen %-osuus kaikista siipikarjatilasta	0				
Lampaat					
tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	0				
tilat, joilla th-sopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	0				
terveydenhuoltosopimuksen omaavien tilojen %-osuus kaikista lammastiloista	0				
Terveystuotosopimusten resurssitarve, htv					0,50

b. Muut kunnan eläinlääkäripalvelut (arvio tarpeesta v. 2021 tietojen pohjalta)

	Lkm	Keskimääräinen aika h/käynti	Tarkastusaika h/vuosi
Sairaskäynnit tiloilla			
Virka-aikana	2050	2,5	5125
Päivystysaikana	500	1,5	750
Sairaskäynnit pieneläinvastaanotolla			
Virka-aikana	2500	1	2500
Päivystysaikana	250	1	250
Kunnan eläinlääkäripalveluiden resurssitarve, htv			5,2

3. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA**Terveysvalvonta**

	Lkm	Tarkastusten määrä/kohde/vuosi	Tarkastusaika h/tark.	Tarkastusaika h/vuosi
Pakolliseen terveysvalvontaan kuuluvat tilat				
Siipikarjan salmonellavalvontaohjelma	4	0,3-1	5	10
Uudiseläimiä tuottavat sikatilat, salmonellavalvonta	0			
Keinosiemennyssonneja tuottavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	0			
Raakamaitoa luovuttavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	0			
Muu eläinten terveyden valvonta				33
Vapaaehtoiseen terveysvalvontaan kuuluvat tilat				
Maedi-visna /CAE	1	0,33	10	10
Scrapie				
Tarhattujen hirvieläinten terveysvalvontaohjelma	0			
Vesiviljelyeläinten terveysvalvontakohteet	4	1	1	4
Eläinten terveyden valvonnan resurssitarve (htv)				0,03

4. SIVUTUOTEVALVONTA

	Lkm	Tarkastusten määrä/vuosi	Tarkastusaika h/tark.	Tarkastusaika h/vuosi
Haaskan pitäjäksi ilmoittautuneet toimijat	7	1	3	21
Ilmoitetut haaskat/v	21	1	3	6
Sivutuotealan laitokset	1			
Hautaamisilmoitukset/v	0			20
Sivutuotevalvonnan resurssitarve (htv)				0,03

5. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

	Lkm	Tarkastusten määrä / kohde / vuosi	Tarkastusaika h/tark.	Tarkastusaika h/vuosi
a. Ilmoituksenvaraiset kohteet				
Kennelit	2	1	4	8
Hevostallit	11	0,3–1	4	44
Riistanhoidolliset tarhat	5	1	2	10
Liha, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	0			
Eläinkaupat	0			
Eläinlaitokset	1	1	15	15
Muu eläinten hyvinvoinnin valvonta	3	1	15	45
b. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset (arvio)	70	1-2	15	1050
Eläinten hyvinvoinnin valvonnan resurssitarve				0,71